

VÝVOJ EKONOMIKY ČESKÉ REPUBLIKY

1. až 3. čtvrtletí 2020

souhrnná data o České republice

Praha, 17. 12. 2020

Kód publikace: 320193-20

Č. j.: CSU-015282/2020

Pořadové číslo v roce: 3

Zpracoval: odbor Kancelář předsedy

Ředitel odboru: Egor Sidorov, Ph.D.

Kontaktní osoba: Karolína Zábojníková, e-mail: karolina.zabojnikova@czso.cz

Zajímají vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislb@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservisvk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

1. Shrnutí	4
2. Souhrnná výkonnost.....	5
3. Výkonnost odvětví	9
4. Vnější vztahy	17
5. Ceny	19
6. Trh práce	24
7. Měnové podmínky	29
8. Státní rozpočet.....	31

Zdroje dat v celé analýze: ČSÚ, MF ČR, ČNB, MPSV, ČSSZ, Eurostat, propočty ČSÚ.
Poslední informace uváděné v této publikaci pocházejí z 8. prosince 2020.

Agregované údaje za EU použité v tomto textu zahrnují 27 států Unie bez Velké Británie.

1. Shrnutí

- Ve 3. čtvrtletí došlo k prudkému ekonomickému oživení souvisejícímu s uvolněním restrikcí, které ve 2. čtvrtletí vedly k paralýze části ekonomiky. Hrubý domácí produkt (HDP) tak oproti 2. čtvrtletí vzrostl o 6,9 %¹. Celý výpadek ze 2. čtvrtletí se ale nepodařilo dohnat a meziroční pokles dosáhl 5,0 %. Ve směru meziročního poklesu HDP působily zejména investice, které se snížily meziročně i mezičtvrtletně. Meziročně nižší byla i spotřeba domácností, zejména v oblasti služeb a zboží střednědobé spotřeby. Bilance zahraničního obchodu se naopak ve 3. čtvrtletí vyvíjela pozitivně. V rámci Evropské unie byl vývoj podobný – mohutný mezičtvrtletní přírůstek HDP (11,5 %), ale meziroční propad trval (−4,2 %).
- Hrubá přidaná hodnota (HPH) se mezičtvrtletně zvýšila o 7,3 %. Většina odvětví v mezičtvrtletním srovnání vykazovala velké přírůstky, výjimkou byly profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (−4,0 %). Část jarních ztrát se dařilo smazat zpracovatelskému průmyslu (mezičtvrtletní nárůst HPH o 16,5 %) i obchodu, dopravě, ubytování a pohostinství (13,5 %). Většina odvětví ale nakonec za úrovní loňského 3. čtvrtletí zaostávala – nejvíce profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (−14,1 %) a uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (−9,3 %). Zpracovatelský průmysl se meziročně propadl o 4,9 %. Meziroční přírůstek HPH zaznamenalo zemědělství, lesnictví a rybářství (+3,7 %) nebo informační a komunikační činnosti (+0,4 %).
- Zahraniční obchod se ve 3. čtvrtletí po předchozím rekordním propadu rychle zotavoval. Vývoz zboží a služeb mezičtvrtletně reálně vzrostl o 26,2 %² a dovoz o 16,3 %. Oživení se ale týkalo výhradně obchodu se zbožím, u služeb k oživení nedošlo, a jejich dovoz dokonce mezičtvrtletně klesl. Bilance obchodu se zbožím a službami ve 3. čtvrtletí dosáhla rekordního přebytku 126,6 mld. korun, který se meziročně zvýšil o 36,7 mld. korun. Jarní ztráty se ve 3. čtvrtletí dařilo mazat zejména vývozcům motorových vozidel. Meziročně vzrostl export počítačů, elektronických a optických přístrojů nebo potravinářských výrobků. Na zlepšení bilance měl velký podíl i propad hodnoty dovozu ropy a zemního plynu.
- Celkový meziroční růst cenové hladiny (podle deflátoru HDP) ve 3. čtvrtletí dosáhl 4,1 %. Zvyšovala se cenová úroveň spotřebních i investičních statků, ve směru růstu cenové hladiny ale působily i směnné relace. Spotřebitelské ceny se meziročně zvýšily o 3,3 % a klíčovou roli v tom hrály alkoholické nápoje a tabák (10,3 %) a méně než v předchozích čtvrtletích potraviny a nealkoholické nápoje (4,0 %) a bydlení a energie (2,7 %). Celou ekonomiku ovlivňoval meziroční propad cen ropy. Ten se promítal do mírného poklesu spotřebitelských cen dopravy (−0,2 %) i do poklesu cen průmyslových výrobců v Česku i EU.
- Měnověpolitické úrokové sazby zůstaly ve 3. čtvrtletí nezměněny. Nadále pokračoval odliv finančních prostředků z termínovaných vkladů. Specifická situace také srazila dynamiku spotřebních úvěrů, i když se jejich úročení dále snižovalo. Poměrně nedotčen zůstal růst objemu úvěrů na bydlení.
- Celková zaměstnanost ve 3. čtvrtletí meziročně poklesla o 1,7 %³. Velký propad související s poklesem počtu zaměstnanců v agenturách práce zasáhl profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (−6,8 %). Poměrně značné bylo i meziroční snížení zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu (−3,9 %) a uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (2,6 %). Přitom míra nezaměstnanosti se nezvyšovala tak výrazně (ve 3. čtvrtletí meziročně stoupla o 0,8 p. b. na 2,9 %). Značně ale narůstal počet ekonomicky neaktivních, zejména žen. Do neaktivity ale vstupovali také pracovníci nad 60 let. Průměrná hrubá měsíční mzda ve 3. čtvrtletí dosáhla 35 402 korun a meziročně se zvýšila o 5,1 % (1 716 korun).
- Zvýšené výdaje a snížené příjmy související s opatřeními přijatými kvůli pandemii covidu-19 vedly v 1. až 3. čtvrtletí k deficitu státního rozpočtu 252,7 mld. korun. Největší podíl na deficitu přitom má 2. čtvrtletí. Celkové příjmy státního rozpočtu od počátku roku se meziročně snížily o 4,1 % (45 mld. korun). Výpadek se týkal hlavně daňových příjmů včetně pojistného. Výdaje vzrostly o 16,6 % (187 mld. korun). Rostly především výdaje související s protipandemickými opatřeními (zejména podpůrná opatření na pomoc podnikatelským subjektům) i sociální dávky.

¹ Data o HDP, hrubé přidané hodnotě a jejich složkách jsou vyjádřena ve stálých cenách a v očištění o sezónní a kalendářní vlivy.

² Podle metodiky čtvrtletních národních účtů (vývoz a dovoz v ocenění FOB/FOB).

³ Údaje o zaměstnanosti jsou uvedeny v pojetí národních účtů a očištěny o sezónní vlivy.

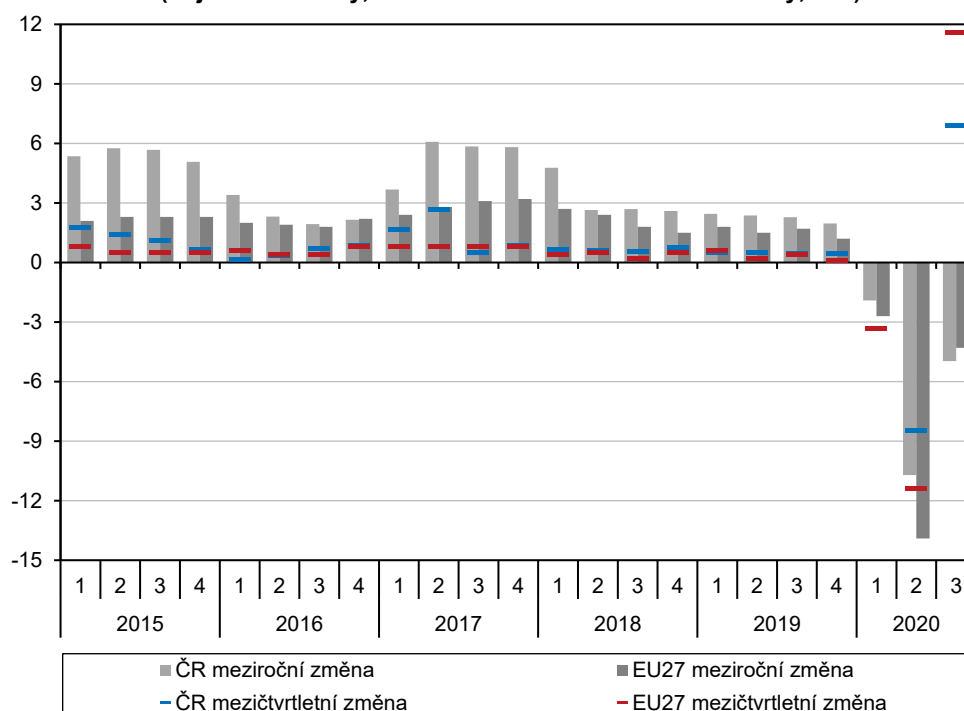

2. Souhrnná výkonnost

Ve 3. čtvrtletí došlo k výraznému mezičtvrtletnímu oživení HDP. Meziroční propad se ale udržel.

Česká ekonomika se po rekordním propadu ze 2. čtvrtletí (mezičtvrtletně o 8,5 %, meziročně o 10,7 %) ve 3. kvartálu zvedla ze dna. Hrubý domácí produkt (HDP)⁴ se oproti předchozímu čtvrtletí zvýšil o 6,9 %. Meziroční propad ale přetrvával (-5,0 %). Mezičtvrtletní přírůstek odráží zejména uvolnění restrikcí, které ve 2. čtvrtletí zčásti zastavily ekonomický provoz v zemi. Pozitivně se mezičtvrtletně vyvíjela spotřeba i bilance zahraničního obchodu, naopak investiční aktivita ve srovnání s 2. kvartálem klesla. Hrubý domácí produkt stále setrval poměrně hluboko pod úrovní loňského 3. čtvrtletí (-5,0 %). Zaostávala především domácí poptávka. Tvorba hrubého kapitálu působila ve směru poklesu HDP -4,1 p. b.⁵ a spotřeba -1,3 p. b. Naopak uvolnění opatření v Česku i v Evropě pomohlo zahraničnímu obchodu. Vývoj bilance přispěl ve směru meziročního růstu HDP 0,4 p. b.

Graf č. 1 HDP (objemové indexy, očištěno o sezónní a kalendářní vlivy, v %)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

Podobná byla situace v EU.

Také v zemích EU se jarní opatření uvolnila, což vedlo k mohutnému mezičtvrtletnímu nárůstu HDP. Oproti 2. kvartálu se HDP v EU zvýšil o 11,5 %⁶. Podrobnější údaje ukazují na všeobecné zotavení spotřeby, ale v případě tvorby hrubého kapitálu některé země podobně jako ČR zaznamenaly mezičtvrtletní pokles (nejvíce Česko, a dále Malta, Německo, Finsko). Největších mezičtvrtletních přírůstků HDP dosáhly ekonomiky států, které byly ve 2. čtvrtletí také nejvíce zasaženy, zejména jih EU – Francie (18,7 %), Španělsko (16,7 %) a Itálie (15,9 %). Meziroční pokles HDP v Evropské unii činil 4,2 % a přispíval k němu vývoj spotřeby i investiční aktivity. Meziroční pokles HDP podle dostupných údajů přetrval ve všech zemích EU s výjimkou Irska (+8,1 %). Nejvíce se HDP propadl v Řecku (-11,7 %), Chorvatsku (-10,0 %) a na Maltě (-9,2 %). Nejmírněji meziročně poklesl HDP v Litvě (-1,6 %), Polsku (-1,8 %) a na Slovensku (-2,2 %). V Německu, které je klíčové pro další zlepšení ekonomické

⁴ Vývoj HDP, hrubé přidané hodnoty a jejich složek je vyjádřen prostřednictvím objemových indexů (tj. očištěn o vliv cen) a po očištění o sezónní a kalendářní vlivy. Údaje jsou platné k 1. 9. 2020.

⁵ Příspěvky ke změně HDP po vyloučení dovozu pro konečné užití.

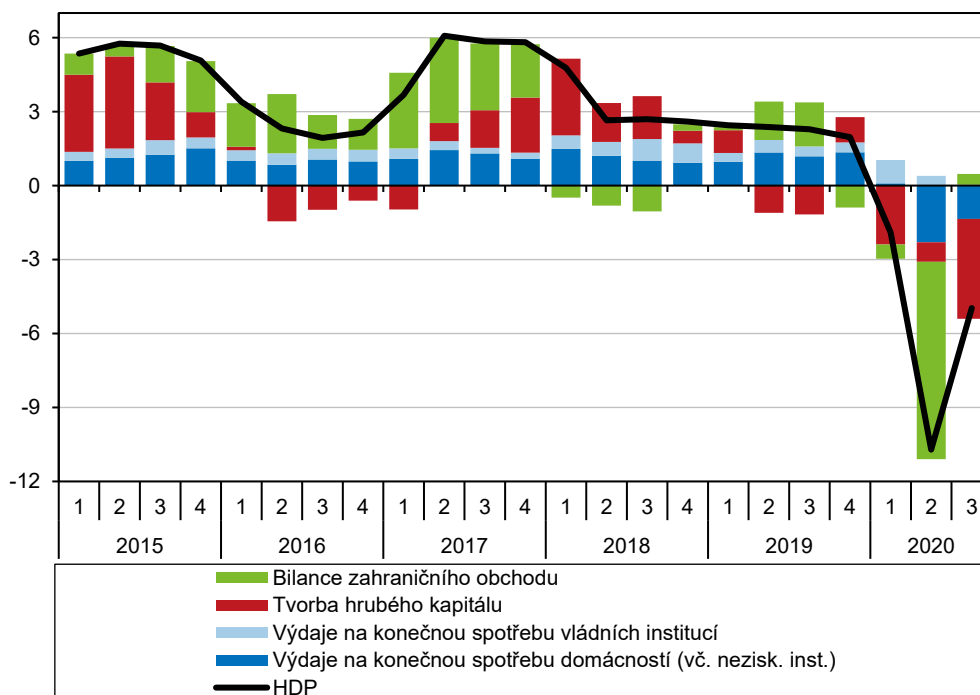
⁶ Nedostupná data za Lucembursko. Data za Slovensko nejsou očištěna o kalendářní vlivy.

situace i v dalších zemích EU, HDP ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně vzrostl o 8,5 % a meziroční propad dosáhl 4,0 %.

Trh práce byl ve 3. čtvrtletí zasažen poklesem zaměstnanosti. Růst mezd a platů se ale zčásti obnovil.

Objem vyplacených mezd a platů ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostl o 1,0 %. Zároveň ale pokračoval meziroční pokles celkové zaměstnanosti⁷, který dosáhl 1,7 %, takže výše průměrné mzdy rostla výrazněji než objem mezd a platů. Počet odpracovaných hodin naopak mírně meziročně rostl (0,3 %), poprvé po čtyřech čtvrtletích poklesů. Zaměstnanost se nejvíce snižovala u profesních, vědeckých, technických a administrativních činností (-6,8 %). Objem vyplacených mezd a platů se zde ale snižoval mírněji (-3,6 %), což souvisí i s propouštěním zejména nízkopříjmových pracovníků v rámci agentur práce. Silný meziroční pokles zaměstnanosti se týkal i zpracovatelského průmyslu (-3,9 %), kde se nejvíce z celé ekonomiky snížil objem vyplacených mezd a platů (-3,7 %). Přetrvával také pokles u uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství, kde se zaměstnanost i objem mezd snížily o 2,6 %. Největší nárůst objemu vyplacených prostředků se odehrál v odvětvích s dominancí vládního sektoru⁸ (9,2 %), kde také silně meziročně rostla zaměstnanost (2,5 %). Nejvyšší přírůstek zaměstnanosti zaznamenaly informační a komunikační činnosti (3,2 %), což dalo také impulz nárůstu objemu mezd a platů (6,4 %).

Graf č. 2 Příspěvky výdajových složek k reálné změně HDP* (objemové indexy, meziroční růst, příspěvky v p. b., HDP v %)

Zdroj: ČSÚ
*po vyloučení dovozu pro konečné užití

Spotřeba přispívala k celkovému meziročnímu poklesu HDP.

Domácí spotřeba se ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně zvýšila o 3,2 %. Z toho spotřeba domácností narostla o 5,0 %. Naopak výdaje na spotřebu vládních institucí mezičtvrtletně klesly o 0,6 %. Celkově se nepodařilo vyrovnat propad spotřeby, který nastal ve 2. kvartálu. Spotřeba tak byla ve 3. čtvrtletí meziročně nižší o 2,7 %. Propad přetrvál jen u domácností (-3,9 %), naopak výdaje vládních institucí drobně vzrostly (0,1 %). Členění spotřeby podle trvanlivosti⁹ ukazuje, že výrazný meziroční pokles přetrvál u segmentů, které byly jarními omezeními nejvíce ovlivněny – služby (-12,4 %) a zboží střednědobé

⁷ Zaměstnanost v pojetí národních účtů (osoby), údaj je sezónně očištěn.
⁸ Veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče.
⁹ Údaje o spotřebě dle trvanlivosti jsou v domácím pojetí a bez sezónního očištění.

spotřeby (−7,8 %). Výdaje na zboží dlouhodobé spotřeby byly meziročně nižší jen o 0,9 % a segment netrvanlivého zboží, který obvykle nejlépe odolává cyklickým výkyvům, vzrostl o 0,2 %.

Vývoj investiční aktivity byl nepříznivý. Investice se ve srovnání se 2. čtvrtletím snížily.

Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu meziročně klesaly od začátku roku (−8,6 %, −7,6 % a −16,4 % v 1., 2. a 3. čtvrtletí). Z toho výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu ve 3. čtvrtletí meziročně klesly o 10,7 % (−5,2 % a −5,1 % v 1. a 2. kvartálu). Je tedy vidět, že místo toho, aby se investice společně s ekonomikou zotavovaly, se ve 3. čtvrtletí meziroční propad prohloubil. Ve srovnání se 2. čtvrtletím totiž tvorba hrubého kapitálu klesla o 7,5 % a samotné investice o 5,0 %. Věcné členění tvorby hrubého fixního kapitálu¹⁰ ukazuje, že se ve 3. čtvrtletí výrazně prohloubil meziroční pokles investic do dopravních prostředků a zařízení (−22,9 %). Prudce se snížily i výdaje na produkty duševního vlastnictví (−14,7 %) a nejhlubší pokles od 1. čtvrtletí 2011 proběhl u investic do obydlí (−11,3 %). V případě ICT a ostatních strojů a zařízení se meziroční propad zmírnil na 9,9 %. Naopak po výrazném nárůstu z 2. kvartálu se ve 3. čtvrtletí snížily investice do ostatních budov a staveb. Popsaný pokles investic nepřímo ukazuje zejména na pokračující nejistotu a zdrženlivost nefinančních podniků, ke kterým se přidal i sektor domácností.

Bilance zahraničního obchodu jako jediná přispívala ve směru meziročního růstu HDP.

Zahraniční obchod byl ve 2. čtvrtletí paralyzován a odpovídal tomu také rekordní pokles přebytku. Uvolnění ve 3. čtvrtletí přineslo i mohutné mezičtvrtletní oživení vývozu (26,2 %)¹¹ i dovozu (16,3 %). Meziroční pokles se udržel – export byl o 3,1 % nižší než v loňském 3. čtvrtletí a import o 5,1 %. Zotavení se týkalo výhradně obchodu se zbožím. Vývoz zboží mezičtvrtletně narostl o 31,4 % a loňské 3. čtvrtletí překonal o 0,2 %, dovoz se mezičtvrtletně zvýšil o 20,6 % a meziročně zaostal o 1,3 %. Vývoz služeb se naopak držel na úrovni 2. čtvrtletí (+0,6 %) a dovoz dál mezičtvrtletně klesal (−8,2 %). Výsledná bilance obchodu se zbožím a službami dosáhla rekordního přebytku 126,6 mld. korun (nejvyšší zaznamenané kladné saldo). Přebytek meziročně narostl o 36,7 mld., z většiny díky obchodu se zbožím (přírůstek 31,2 mld.).

Mezičtvrtletní růst HPH byl výrazný zejména v odvětvích nejvíce zasažených jarními protiepidemickými omezeními.

Hrubá přidaná hodnota (HPH) se ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně zvýšila o 7,3 %. Velké přírůstky oproti 2. kvartálu zaznamenala odvětví nejvíce zasažená epidemickou situací – ostatní činnosti (21,3 %, zahrnují zejména poskytování osobních služeb – kadeřnictví, kosmetické služby apod.), zpracovatelský průmysl (16,5 %) a uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (13,5 %). Negativní vývoj pokračoval u profesních, vědeckých, technických a administrativních činností, kde HPH mezičtvrtletně klesla o 4,0 % (ve 2. čtvrtletí to bylo o 9,2 %). Mezičtvrtletně poklesla i HPH informačních a komunikačních činností (−1,2 %), kde ale jarní situace růst pouze zastavila. Slušného přírůstku HPH dosáhlo stavebnictví (3,8 %), odvětví s převahou vládních institucí (2,5 %) a peněžnictví a pojišťovnictví (2,3 %).

Většina odvětví ve 3. čtvrtletí zaznamenala meziroční pokles HPH.

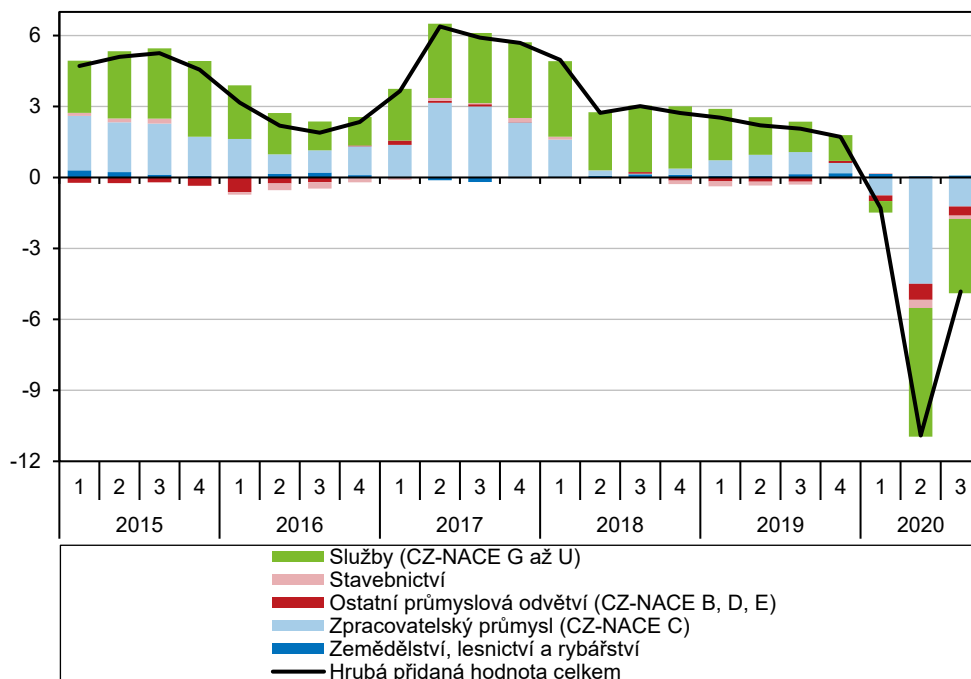
Oproti stejnému období minulého roku byla HPH ve 3. čtvrtletí stále nižší o 4,8 %. Meziroční pokles se prohloubil u profesních, vědeckých, technických a administrativních činností (−14,1 %). Poměrně hluboko pod úroveň loňského 3. čtvrtletí zůstala HPH také u obchodu, dopravy, ubytování a pohostinství (−9,3 %, odvětví přispělo k celkovému poklesu HPH −1,7 p. b.) a ostatních činností (−8,0 %). Zpracovatelskému průmyslu se podařilo velký propad z předchozího kvartálu dohnat jen zčásti (meziroční pokles ve 3. čtvrtletí o 4,9 %). Jeho velká váha v ekonomice ale znamenala, že vývoj zpracovatelského průmyslu k celkovému poklesu HPH přispěl −1,2 p. b. Nižší než loni byla také HPH činností v oblasti nemovitostí (−3,4 %), stavebnictví (−2,5 %) a peněžnictví a pojišťovnictví (−2,4 %). Již 11 čtvrtletí v řadě trvá

¹⁰ Data o věcném členění tvorby hrubého fixního kapitálu nejsou sezónně očištěna.

¹¹ Podle metodiky čtvrtletních národních účtů (vývoz a dovoz v ocenění FOB/FOB).

meziroční růst HPH zemědělství, lesnictví a rybářství (3,7 %). Přírůstek zaznamenala také odvětví s převahou vládního sektoru (1,4 %) a informační a komunikační činnosti (0,4 %).

Graf č. 3 Příspěvky odvětví k reálné změně HPH (objemové indexy, meziroční příspěvky v p. b., HPH v %)

Zdroj: ČSÚ

3. Výkonnost odvětví

Po rekordním mezikvartálním propadu HPH v celé ekonomice přišlo ve 3. čtvrtletí oživení. Výkon většiny hlavních odvětví ale stále zůstával pod úrovní počátku roku.

Jestliže restriktivní protipandemická opatření tvrdě dopadla v 1. čtvrtletí 2020 primárně na odvětví těsně navázaná na cestovní ruch, během následujícího kvartálu již dokázala na několik týdnů ochromit velkou část ekonomiky. Hrubá přidaná hodnota (HPH)¹² tak mezikvartálně propadla o rekordních 9,4 % a citelně prohloubila svůj pokles z 1. čtvrtletí (-2,4 %). Ve 3. čtvrtletí byla většina významných restriktivních opatření zrušena, a ekonomika se tak mohla znovu nadechnout. Výsledkem byl 7,3% mezikvartální růst, který rovněž neměl v téměř 25leté dostupné časové řadě obdoby. Výkon většiny hlavních odvětví se ale na úroveň z 1. letošního čtvrtletí dosud nevrátil. Výjimkou bylo uskupení odvětví s převahou vládního sektoru a též odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství.

Největší meziroční útlum HPH postihl v 1. až 3. čtvrtletí hlavně státy jižního křídla eurozóny. Česko si vedlo podobně jako většina středoevropských ekonomik.

Za 1. až 3. čtvrtletí 2020 se HPH meziročně snížila o 5,7 %. Dosud nejhlubší pokles v tomto období roku byl v časové řadě od poloviny 90. let registrován během krizového roku 2009 (-5,4 %). Útlum v roce 2020 byl úzce svázán s poklesem počtu odpracovaných hodin (-4,9 %)¹³. Letošní tempo HPH řadilo Česko v rámci EU na patnácté místo. V EU došlo k poklesu o 6,8 %, v zemích eurozóny o 7,3 %. Tyto výsledky byly ovlivněny propadem výkonu významných ekonomik zejména na jižním křídle eurozóny (Španělsko 11,2 %, Itálie 9,6 %, Řecko 8,5 %, Portugalsko 7,3 %) a také Francie (9,4 %). Z visegrádských států si nejlépe vedlo Polsko (-3,0 %), nejhůře Slovensko (-6,3 %). Růst přidané hodnoty registrovalo jen Irsko (+2,9 %), relativně příznivé výsledky hlásila i většina severovýchodních států. Rozdíly mezi zeměmi vypovídají primárně o náběhu koronavirové nákazy napříč EU, rychlosti a intenzitě vládních restriktivních opatření a zčásti také o odlišné odvětvové skladbě ekonomik (negativně se projevilo vyšší zastoupení odvětví s vazbou na cestovní ruch, pozitivně pak např. role veřejných služeb).

Za tři čtvrtletí propadla přidaná hodnota nejvíce v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství.

Zatímco v 1. i ve 2. letošním čtvrtletí stál za poklesem HPH v ekonomice zejména zpracovatelský průmysl (příspěvek -0,8 p. b., resp. -4,5 bodu), v následujícím kvartálu tuto roli převzalo uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (-1,7 p. b.), když se na souhrnném poklesu podílelo z více než třetiny. Negativní dopad zde mělo nejen jarní uzavření významné části maloobchodních prodejen, ale i přetrvávající hluboký útlum v příjezdovém cestovním ruchu¹⁴. V tomto uskupení se tak přidaná hodnota za tři čtvrtletí meziročně propadla o 10,9 %, ve zpracovatelském průmyslu pak o 8,7 %. Silně zasaženy byly také tzv. ostatní činnosti služeb¹⁵, kde hluboký pokles HPH (-9,4 %) plně korespondoval s propadem odpracované doby. S problémy se potýkaly rovněž profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (-7,7 %). Jako v jednom z mála hlavních odvětví zde nedošlo ve 3. čtvrtletí k oživení. Lze předpokládat, že mohlo jít i o důsledek zhoršující se finanční situace podniků, které mohly omezovat outsourcing některých služeb (např. v oblasti nábory pracovníků, pronájmů, úklidu, reklamy).

Výkon stavebnictví klesl jen mírně, obdobně jako v roce 2019.

Ostatní odvětví byla v prvních třech čtvrtletích zasažena mírněji. Přidaná hodnota ve stavebnictví se snížila o necelá 3 %, srovnatelným tempem jako v roce 2019. Příznivě zde působila relativně vysoká zásoba zakázek, limitujícím faktorem byl přetrvávající nedostatek pracovní síly i vysoká administrativní náročnost procesu přípravy i realizace staveb. Nepříznivý účinek těchto skutečností se v důsledku vyhlášení jarního nouzového stavu dále prohloubil. Výkon zemědělství, lesnictví a rybnářství se meziročně zvýšil o 4,3 %, nejvíce z hlavních odvětví. Přidaná hodnota zde svižně rostla třetím rokem v řadě. Přispěla k tomu stabilizovaná situace v zemědělské prvovýrobě, jež nebyla letos vyjma zpřísněných hygienických opatření regulačními vlivy negativně dotčena. Výroba masa v 1. až 3. čtvrtletí

Nejvíce rostla HPH v zemědělství, lesnictví a rybnářství. Projevil se vliv dobré úrody, stabilizovaný stav

¹² Údaje o HPH jsou vyjádřeny ve stálých cenách a v očištění o sezónní a kalendářní vlivy.

¹³ Naproti tomu v 1. až 3. čtvrtletí 2009 se počet odpracovaných hodin v ekonomice meziročně snížil podstatně mírněji (-1,7 %).

¹⁴ Výdaje na konečnou spotřebu klesly v 1. až 3. čtvrtletí u nerezidentů v ČR meziročně o 45 %, v samotném 2. čtvrtletí 2020 dokonce o nebyvalých 69 %. Nerezidenti se na celkových výdajích na konečnou spotřebu domácností v Česku dlouhodobě podílejí zhruba 6 %.

¹⁵ Zahnují kulturní, zábavní a rekreační činnosti a dále zejména poskytování osobních služeb (například kadernictví, kosmetické služby, čistící služby či opravy výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost).

<p>Živočišné výroby i silná živelní těžba dřeva.</p>	<p>i díky vyšší porážkové hmotnosti vykrmovaného skotu i prasat nepatrně vzrostla (+0,4 %). Tuzemští producenti prodali naturálně o 4,7 % mléka více. Rostlinnou produkci podpořila dobrá letošní sklizeň, zejména u obilovin, brambor či píce¹⁶. Prorůstově zřejmě působila na celý primární sektor i pokračující živelní těžba dřeva. Role některých odvětví služeb nabírala v pandemickém období na významu. V informačních a komunikačních činnostech vzrostla za tři čtvrtletí přidaná hodnota meziročně o 1,2 % a v odvětvích s převahou vládních institucí o 0,5 %. Jestliže v informačních a komunikačních činnostech šlo o nejslabší tempo po roce 2012, v oblasti veřejných služeb byl mírný růst v posledním pětiletí standardním jevem.</p>
<p>HPH mírně rostla v informačních a komunikačních činnostech i ve veřejných službách.</p>	<p>Z podrobnějších údajů podnikových statistik plyne, že po prudkém jarním útlumu¹⁷ doprovázeném několikátýdenní uzavírkou řady provozoven (včetně klíčových exportérů) došlo v letním období k významnému oživení průmyslové produkce¹⁸. Počínaje květnem výkon průmyslu meziměsíčně rostl. Tento trend mírně narušil pouze srpen (-0,8 %), zčásti v důsledku celozávodních dovolených. Za letní měsíce tak průmyslová produkce oproti 2. čtvrtletí vzrostla o 23 %. K letnímu oživení pomohl relativně rychlý „náběh“ zahraničních zakázek i slabší kurz koruny. Navzdory tomu ani zářijová úroveň produkce stále plně nedosahovala „předpandemického“ maxima¹⁹.</p>
<p>Navzdory silnému letnímu oživení zůstávala hodnota průmyslové produkce v září stále pod svým „předpandemickým“ maximem.</p>	<p>I přes solidní vstup do letošního roku klesla průmyslová produkce vinou nepříznivého březnového vývoje za celé 1. čtvrtletí meziročně o 5,0 %. V následujícím kvartálu došlo k nehlubšímu propadu ve srovnatelné řadě od roku 2000 (o 23,6 %). Ve 3. čtvrtletí pokles zmírnil na 3,6 %. Jestliže v první polovině roku byl útlum průmyslu úzce svázan s produkcí motorových vozidel, která včetně nejbližších návazných oborů zodpovídala za zhruba polovinu celkového meziročního poklesu, ve 3. čtvrtletí táhly celé odvětví dolů nejvíce kovovýroba (vliv -0,75 p. b.) a strojírenství (-0,74 p. b.).</p>
<p>V prvním pololetí působila ve směru poklesu průmyslu nejvíce výroba motorových vozidel, ve 3. čtvrtletí kovovýroba a strojírenství.</p>	<p>Za 1. až 3. čtvrtletí se produkce v odvětví výroby motorových vozidel snížila o 19,6 %, téměř dvojnásobně než v celém průmyslu. Faktické uzavření provozoven klíčových podniků i souběžné ochromení činnosti mnohých subdodavatelů vedly v dubnu k bezprecedentnímu propadu produkce, vývozu i nových zakázek o zhruba 80 %²⁰. Ještě během zbytku 1. pololetí došlo ale k rychlému zotavení. V červenci se meziroční pokles produkce již zastavil. Na počátku 4. čtvrtletí přesáhlo využití výrobních kapacit v tomto odvětví 90 % a vrátilo se tak na úroveň obvyklou v posledních letech. Zatímco dosavadní letošní vývoj ve výrobě motorových vozidel lze považovat spíše za vybočení z dlouhodobě rostoucího trendu, obdobný pokles produkce v těžbě a dobývání²¹ i kožedělném průmyslu (za tři čtvrtletí shodně téměř o pětinu) je spojen s vleklými strukturálními problémy těchto oborů. O sedminu se meziročně snížila produkce ve strojírenství. To se i ve 3. čtvrtletí potýkalo s poklesem domácí i zahraniční poptávky, což souviselo s pokračujícím útlumem investiční aktivity v ekonomice. Bezmála o osminu klesla od počátku roku produkce v kovodělném průmyslu, podobně jako v hutnictví a slévárenství. Skutečnost, že půjde</p>
<p>Výkon automobilového průmyslu se po dubnovém zmrazení během letního období vrátil k normálu.</p>	<p>Pokles v těžebním průmyslu se prohloubil vinou útlumu těžby uhlí i vlivem nižší těžby stavebních surovin.</p>

¹⁶ Dle předběžných údajů k 15. září 2020 je odhadována celková letošní sklizeň ve výši 7,98 mil. tun. Ta je nejsilnější za poslední čtyři roky a proti desetiletému průměru silnější o 4,0 %. Obdobně je tomu u brambor (+6,4 %), kukuřice na zeleno a siláž (+12,9 %), hrachu na zrno (+56 %, zejména díky dlouhodobému růstu osevní plochy), máku (+37 %, díky vyšším plochám osevů), jetele a vojtěšky (výhradně díky vyšším osevům). U řepky a cukrovky byly sklizně těsně pod desetiletým průměrem, výhradně vinou menších ploch osevů. V meziročním srovnání sklizeň výrazně většiny hlavních plodin vzrostla. Výjimkou byly některé druhy zeleniny (okurky, rajčata). Méně se urodilo i chmele (meziročně o 24 %, proti desetiletému průměru o 11 %), opačně tomu bylo u vinných hroznů (+23 %, +11 %). Navzdory mírnému meziročnímu růstu úrody zažilo nepříznivý rok ovocnářství, neboť loňská sklizeň byla velmi nízká, což se týkalo zejména klíčového segmentu produkce jablek.

¹⁷ Průmyslová produkce v březnu 2020 meziměsíčně klesla o více než desetinu, v dubnu dále propadla téměř o čtvrtinu.

¹⁸ Zahnuje odvětví těžby a dobývání, zpracovatelského průmyslu a také energetiky (zde pojímané jako odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu). Všechna meziroční tempa produkce (na úrovni odvětvových sekcí i oddílů) jsou očištěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní i meziměsíční tempa pak také o vliv sezónnosti.

¹⁹ To se vlivem cyklického útlumu, kterým tuzemský průmysl procházel již během loňského roku, nacházelo v květnu 2019. Ve srovnání s touto úrovní byla produkce v září 2020 o 4,8 % nižší.

²⁰ Dokládají to i data o fyzické produkci. Dle údajů Sdružení automobilového průmyslu bylo během letošního dubna v ČR vyrobeno jen necelých 15 tis. motorových vozidel. Od ledna do září činila výroba vozidel 813 tis. kusů, což bylo meziročně o čtvrtinu méně.

²¹ Za nepříznivým vývojem tohoto odvětví stála tradičně těžba uhlí, kde produkce v 1. až 3. čtvrtletí meziročně propadla o 28 %.

K poklesu (o 6 %) však došlo i v těžbě stavebních materiálů. Ta přitom v předchozích třech letech i díky vyšší tuzemské poptávce rostla.

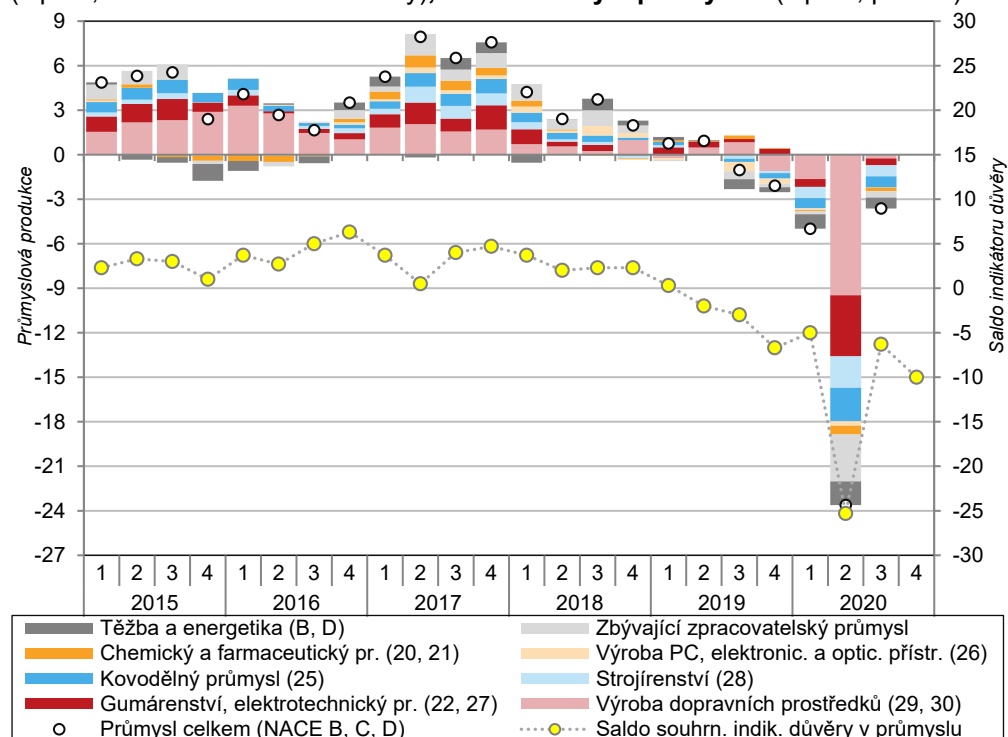
Hlubší snížení produkce nastalo ve strojírenství, hutnictví či kovovýrobě.

Potravinářství těžilo z vyšší tuzemské poptávky i dobrých úrod.

Některým zejména menším oborům pomohala specifická skladba poptávky během koronavirové krize.

v těchto oborech patrně o dlouhodobější útlum, naznačuje i trvajících pokles nových zakázek i hlubší poklesy u vývozu a dovozu těchto komodit. Snížení produkce v energetice za 1. až 3. čtvrtletí (-7,2 %) bylo sice v kontextu celého průmyslu podprůměrné, v rámci oboru však šlo za shodné období roku o rekordní tempo. Projevil se efekt odstávek v elektrárnách i pokles poptávky v podnicích vlivem snížené výrobní aktivity. Méně byla zasažena odvětví výroby počítačů, elektronických a optických přístrojů či výroba stavebních materiálů (produkce zde shodně klesla o 5 %). Jen mírný pokles registroval potravinářský průmysl (-0,8 %), jemuž vedle relativně stabilní tuzemské poptávky patrně pomáhaly i dobré letošní výsledky agrárního sektoru. Naopak na výrobce nápojů dolehlo omezení stravovacích a pohostinských zařízení umocněné útlumem příjezdového cestovního ruchu. Produkce v tomto odvětví klesla o 7,3 %, horší výsledky za tři čtvrtletí byly naposledy patrné v letech 2009 a 2010. Dřevozpracující i papírenský průmysl docílily shodně posílení produkce o necelá 3 %. Specifická skladba poptávky během koronavirové krize se odrazila v mírném růstu výkonu farmaceutického průmyslu či ostatního zpracovatelského průmyslu, jenž zahrnuje i výrobu lékařských potřeb či výrobu her a hraček.

Graf č. 4 Příspěvky dílčích odvětví k meziroční změně průmyslové produkce (v p. b., očištěno o kalendářní vlivy), **saldo důvěry v průmyslu*** (v p. b., pr. osa)

*Saldo důvěry je sezónně očištěno a vyjadřuje stav ve druhém měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ

Tržby průmyslových podniků z přímého vývozu klesly za tři čtvrtletí o 11,5 %.

Nominální tržby průmyslových podniků z přímého vývozu klesly v 1. až 3. čtvrtletí o 11,5 %, tržby z tuzemska se snížily o 8,8 %. Mírnějšími tempy klesaly tržby i ve 3. čtvrtletí 2020. Od počátku roku vzrostly tržby nejvíce v energetice (+5,6 % meziročně). Cenový růst produktů se pozitivně odrazil např. v tržbách potravinářství (+2,4 %). Nejhlubší poklesy tržeb v těžbě a dobývání či v automobilovém průmyslu odpovídají tempům zjištěným u produkce.

Hodnota nových zakázek v průmyslu ve 3. čtvrtletí mírně klesala. Lépe se vedlo výrobě motorových vozidel.

Krátkodobé vyhlídky průmyslu zůstávaly navzdory silnému oživení ve výrobě motorových vozidel na přelomu 3. a 4. čtvrtletí 2020 nadále spíše nepříznivé. Hodnota průmyslových zakázek²² ve 3. čtvrtletí dále mírně klesala (o 2,5 % meziročně), příznivější tendence naznačoval automobilový průmysl (+3,6 %). K mírnému nárůstu celkových zakázek došlo v září i v říjnu, ten byl ovšem částečně ovlivněn nižší srovnávací základnou, neboť

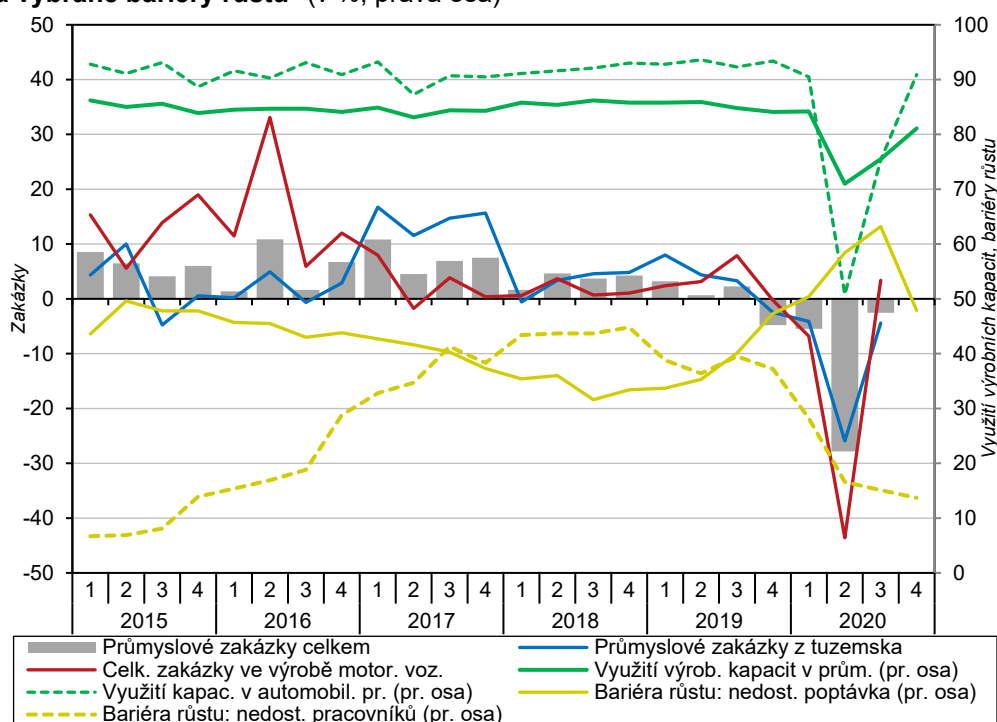
²² Zjišťování zakázek probíhá pouze ve vybraných oddílech CZ-NACE (13, 14, 17, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30), které vyrábějí převážně na zakázku, s dlouhodobějším výrobním cyklem a s většími zásobami zakázek.

Mezi bariérami růstu výrazně dominuje nedostatečná poptávka.

Pokles počtu zaměstnanců v průmyslu se během roku 2020 prohluboval.

v posledním čtvrtletí 2019 výkon průmyslu oslaboval. Využití výrobních kapacit setrvalo ve většině oborů mimo výrobu motorových vozidel stále pod dlouhodobým průměrem. Hlavní růstovou bariérou zůstávala nedostatečná poptávka, v říjnu ji uvedla skoro polovina průmyslových podniků²³. Naopak role nedostatku pracovníků ustupovala dále do pozadí. O snížení zaměstnanosti v příštích třech měsících uvažovalo v listopadu 15 % podniků, 12 % naopak nové zaměstnance hledalo. Pokles evidenčního počtu zaměstnanců se letos prohluboval. Ve 3. čtvrtletí byl meziročně nižší o 4,8 %²⁴. Souhrnné saldo indikátoru důvěry v průmyslu kleslo z -6 bodů (říjen) na -10 bodů (listopad). Na zhoršení epidemiologické situace tak zatím reagovalo mírně. Hodnota salda byla stále výrazně příznivější než během jarní krize (-26 až -28 bodů), ale současně mírně horší než v listopadu 2019.

Graf č. 5 Nové zakázky v automobilovém průmyslu, v průmyslu celkem (v běžných cenách, meziročně v %) a využití výrobních kapacit v průmyslu* a vybrané bariéry růstu* (v %, pravá osa)

*Využití průmyslových kapacit i bariéry růstu jsou sezónně očištěny a vyjadřují stav v prvním (bariéry růstu), resp. druhém měsíci daného čtvrtletí (využití kapacit). Zdroj: ČSÚ

Průmyslová produkce za tři čtvrtletí meziročně klesla v ČR obdobně jako v EU. Hlubší pokles sužoval Itálii, ale také Německo.

Průmyslová produkce v EU se za tři letošní čtvrtletí meziročně snížila podobným tempem jako v ČR (-10,5 %). K největšímu útlumu došlo v Itálii (-14,0 %), o více než osminu klesla produkce také například ve Francii, Španělsku, Německu, Rumunsku či na Slovensku. Mírný růst registrovaly pouze Irsko (+1,2 %) a Malta. Z větších ekonomik zaznamenaly jen slabší pokles Řecko a Polsko (shodně -4 %), u nichž se mohl projevit i vliv odlišnější skladby průmyslu (např. vyšší zastoupení odvětví navázaných na zemědělství). V ČR (-15 %), podobně jako v celé EU (-17 %) klesla nejvíce výroba v odvětvích vyrábějících produkty investiční povahy (např. stroje, dopravní prostředky), nejméně pak v odvětvích zaměřených na produkty krátkodobé spotřeby (-2 %, resp. -4 %), kam patří například potraviny, nápoje, tabák, oděvy, léky, čisticí a hygienické prostředky, noviny, hračky či sportovní potřeby.

Mezikvartální pokles produkce byl ve

Ve stavebnictví se vliv protipandemických opatření projevoval pozvolněji, zato však s větší setrvačností. Během 2. čtvrtletí se stavební produkce²⁵ snížila o 7,2 %. Hlubší mezikvartální

²³ Podniky mohly uvést více bariér současně.

²⁴ Více než 6% pokles zasáhl strojírenství, elektrotechniku či gumárenství. O 5 % snížil stavy svých zaměstnanců i automobilový průmysl. K poklesu došlo i v jinak příznivěji se vyvíjejícím potravinářství (o 2,5 %).

²⁵ Všechny meziroční údaje o stavební produkci jsou očištěny o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní i meziměsíční tempa pak také o vliv sezónnosti.

stavebnictví ve 2. čtvrtletí mírnější, přetrvával ovšem i v dalším období.

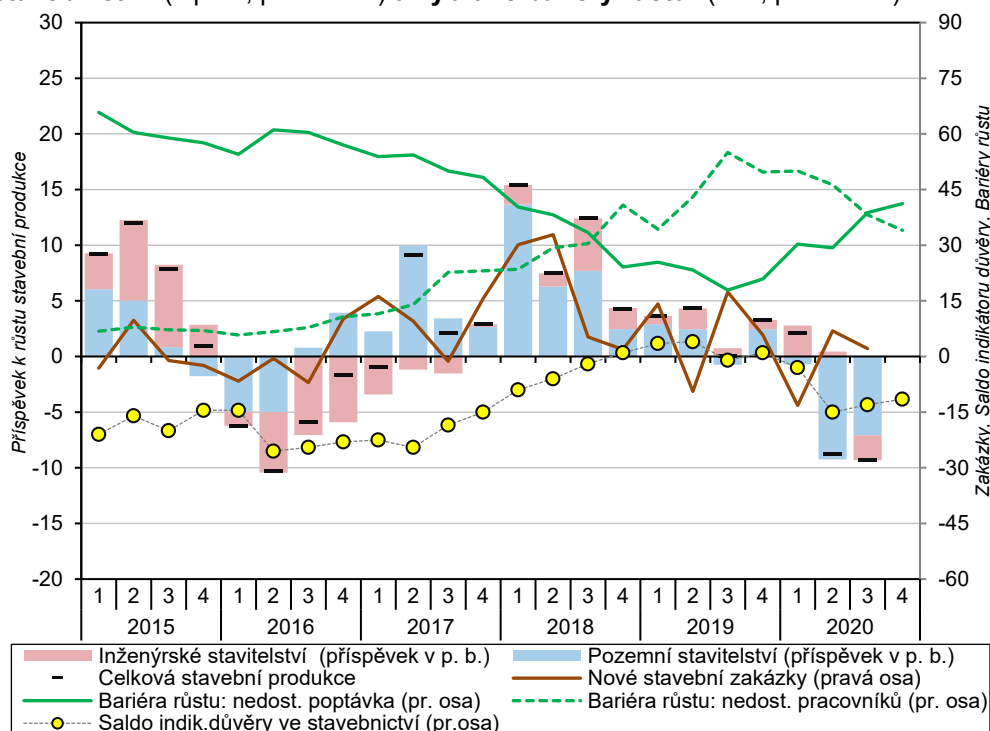
Výkon pozemního stavitelství klesl za tři čtvrtletí meziročně nejvíce za poslední dekádu.

Počet všech zahájených i dokončených bytů proti vysoké loňské úrovni klesl. Výstavbě rodinných domů se ale dále dařilo.

pokles byl naposledy registrován na počátku roku 2013. Jarní opatření, která měla za následek i omezení výkonu stavebních úřadů, dále ztížila náročný administrativní proces přípravy staveb, došlo k přerušení různých výběrových řízení, což narušilo plynulost výstavby. Dále také prohloubila ve stavebnictví již tak palčivý problém s dostupností pracovních sil, především ze zahraniční. Uvedené vlivy znamenaly pro toto odvětví větší šok než krátkodobý výpadek veřejných infrastrukturních investic na počátku roku 2016 (vlivem přechodu na nové programové období EU). Jarní útlum stavebnictví byl ve srovnání s ostatními tržními odvětvími sice slabší, na rozdíl od nich zde však následně nedošlo k oživení. Za 3. čtvrtletí se produkce stavebnictví proti předchozímu období dále snížila (o 2,3 %) a rovněž říjnové údaje naznačily pokračování tohoto trendu (meziměsíční pokles činil 1,7 %). V 1. až 3. čtvrtletí klesl výkon stavebnictví meziročně o 6,5 %, což byl nejslabší výsledek za poslední tři roky. Zásadně k tomu přispělo pozemní stavitelství (pokles o 8,7 %, nejslabší tempo po roce 2010). Mírně nižší byla i produkce inženýrského stavitelství (-0,5 %). To se ale mohlo opřít o zrychlující čerpání evropských fondů na dopravní stavby. Proti hlubšímu útlumu celého odvětví působila i teplotně velmi mírná zima.

Letošní problémy pozemního stavitelství souvisely i s poklesem v bytové výstavbě. Počet zahájených bytů za tři čtvrtletí se meziročně snížil o 6,8 %, takřka výhradně vinou poklesu u bytů v bytových domech (o 23 %). Celkový počet zahájených bytů (27,2 tis.) byl přesto druhý nejvyšší za poslední dekádu. Téměř o desetinu se snížila i četnost dokončených bytů. Nižší výstavbu registrovalo 12 ze 14 regionů, nejvíce Praha a jižní Čechy (shodně skoro o čtvrtinu). V celé ČR bylo dokončeno 13,7 tis. bytů v rodinných domech, výstavba rostla pátým rokem v řadě a její výše byla v rámci 1. až 3. čtvrtletí v historii samostatné ČR nejvyšší.

Graf č. 6 Příspěvky odvětví k meziroční změně stavební produkce (v p. b.), nové stavební zakázky (meziročně v %, pravá osa), saldo indikátoru důvěry ve stavebnictví* (v p. b., pravá osa) a vybrané bariéry růstu* (v %, pravá osa)

Údaje o stavební produkci jsou očištěny o kalendářní vlivy.

*Saldo důvěry i bariéry růstu jsou sezónně očištěny a vyjadřují stav ve druhém měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ

Orientační hodnota stavebních povolení mírně klesla. Nové zakázky i jejich celková

Orientační hodnota všech stavebních povolení byla letos meziročně mírně nižší ve všech dosavadních čtvrtletích. V úhrnu od počátku roku se snížila o 4 %. K významnějšímu růstu došlo jen u změn dokončených staveb v bytových budovách (+16 %). Spíše než

<p>zásoba ale dále meziročně rostly.</p> <p>Saldo indikátoru důvěry ve stavebnictví zůstalo v listopadu negativní, bylo však mírně příznivější než na jaře.</p> <p>Stavební podniky výrazněji trápí nedostatečná poptávka i problém s náborem pracovních sil.</p>	<p>o tržním poklesu vypovídají tato tempa o dočasných omezeních činnosti stavebních úřadů. Hodnota nově uzavřených tuzemských zakázek (v podnicích nad 50 zaměstnanců) totiž ve 2. i 3. čtvrtletí mírně meziročně rostla – jak v pozemním, tak i inženýrském stavitelství. Posilovala i celková zásoba práce ve formě dosud nerealizovaných stavebních zakázek. Na konci 3. čtvrtletí byla meziročně o osminu vyšší, a to díky veřejným i soukromým objednávkám z tuzemska, ale i zakázkám v zahraničí. Tři pětiny z celkové zásoby práce připadaly na tuzemské veřejné zakázky. Saldo indikátoru důvěry podnikatelů ve stavebnictví setrvalo vyjma ledna 2020 po celý rok v záporném pásmu. V listopadu činilo –12 bodů, a nacházelo se tak na úrovni počátku roku 2018. Reakce na podzimní zhoršení epidemiologické situace byla zatím jen mírná. Oslabení investiční aktivity v ekonomice se částečně podepsalo na poptávce ve stavebnictví. Nedostatečnou poptávku označilo jako bariéru růstu v listopadu 41 % podniků (nejvíce od ledna 2018), významným limitem zůstává současně i nedostatek pracovníků (34 %). Stavební firmy tak zatím ve velkém nepropouštěly. Evidenční počet zaměstnanců byl ve 3. čtvrtletí meziročně nižší jen o 0,6 %.</p>
<p>Pokles stavební produkce v Česku byl v 1. až 3. čtvrtletí srovnatelný s vývojem v EU.</p>	<p>Stavební produkce v EU klesla v 1. až 3. čtvrtletí 2020 meziročně o 6,6 % – srovnatelně jako v ČR. Největší propad ze sledovaných zemí²⁶ postihl Francii (–17,9 %), Španělsko (–14,0 %), Itálii a Slovensko (shodně –12,0 %). S tím kontrastoval téměř 18% nárůst v Rumunsku. K navýšení došlo v dalších sedmi státech, mj. v Německu (+2,3 %). Lepšího výsledku než EU dosáhly vyjma Maďarska a Slovenska všechny novější členské státy ze střední a východní Evropy, k čemuž často přispěl příznivější vývoj inženýrského stavitelství.</p>
<p>Prudký jarní pokles tržeb ve službách nebyl v následujících měsících zdaleka kompenzován.</p>	<p>Tržby ve vybraných službách²⁷ v důsledku vládních restriktivních opatření letos citelně klesly. Během března se meziměsíčně snížily o 8,7 %, v dubnu se tento pokles prohloubil na 11,3 %. Po uvolnění restrikcí v dalších měsících postupně mírně oživaly, avšak již v září se jejich meziměsíční růst zastavil. Opětovně zhoršená epidemiologická situace zkrátila letní turistickou sezónu. Nově zavedená regulační opatření (omezení počtu hostů, zkrácení otevírací doby) utlumila růst stravování a pohostinství. Propad tržeb v celém segmentu služeb z 2. čtvrtletí tak v následujícím období nebyl zdaleka kompenzován²⁸.</p>
<p>Za meziročním poklesem tržeb ve službách stály zejména slabší výkony v dopravě a skladování.</p>	<p>První tři čtvrtletí 2020 přinesla 12,1% meziroční pokles tržeb ve službách (dosud rekordní útlum za stejné období roku 2009 čítal „jen“ necelých 10 %). Na letošním poklesu se z více než třetiny podílelo odvětví dopravy a skladování, z více než čtvrtiny administrativní a podpůrné činnosti. Více než pětinou pak přispělo ubytování a stravování. To také registrovalo nejhlubší propad tržeb ze všech hlavních odvětví služeb (za tři čtvrtletí meziročně o 33,5 %). V segmentu ubytování byly tržby pouze na polovině loňské úrovně²⁹. Silný pokles postihl i odvětví administrativních a podpůrných činností (–27,5 %). Projevil se zde hlavně nebyvalý propad u cestovních agentur (–73,1 %), pokles tržeb hlásila i ostatní dílčí odvětví (např. pracovní agentury –23,0 %). V klíčovém odvětví dopravy a skladování se tržby snížily o sedminu. S vývojem v celoročně ochromeném segmentu letecké dopravy (–68,5 %) kontrastoval pokračující rozvoj poštovních a kurýrních činností (+9,2 %). Významnější pokles tržeb byl patrný i v profesních, vědeckých a technických činnostech (–7,8 %), a to zejména vlivem nižší poptávky po architektonických a inženýrských činnostech. Tržby se však snižovaly i ve všech dalších segmentech tohoto odvětví, včetně jinak dlouhodobě rostoucí oblasti výzkumu trhu a veřejného mínění. Relativně stabilní poptávku si držely pouze právní a účetnické činnosti. To platilo i o odvětví informačních a komunikačních činností (+0,8 %, nejslabší tempo za posledních sedm let). Dařilo se telekomunikacím (+7,4 %) a informačním</p>
<p>Největší propad zaznamenaly tržby v odvětvích s vazbou na cestovní ruch.</p>	
<p>Poptávka rostla v oblasti poštovních a kurýrních činností, telekomunikací či informačních činností.</p>	

²⁶ Řecko, Kypr a Švédsko nebyly z důvodu absence aktuálních dat hodnoceny.

²⁷ Bez obchodu, peněžnictví, pojišťovnictví, vědy, výzkumu a veřejných služeb. Všechny údaje za služby jsou ve stálých cenách, meziroční údaje jsou očištěny o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní i meziměsíční jsou očištěny o sezónní vlivy (včetně vlivu počtu pracovních dnů).

²⁸ Ve 2. čtvrtletí tržby ve službách mezikvartálně klesly o rekordních 14,8 %, v následujícím čtvrtletí vzrostly jen o 8,1 %.

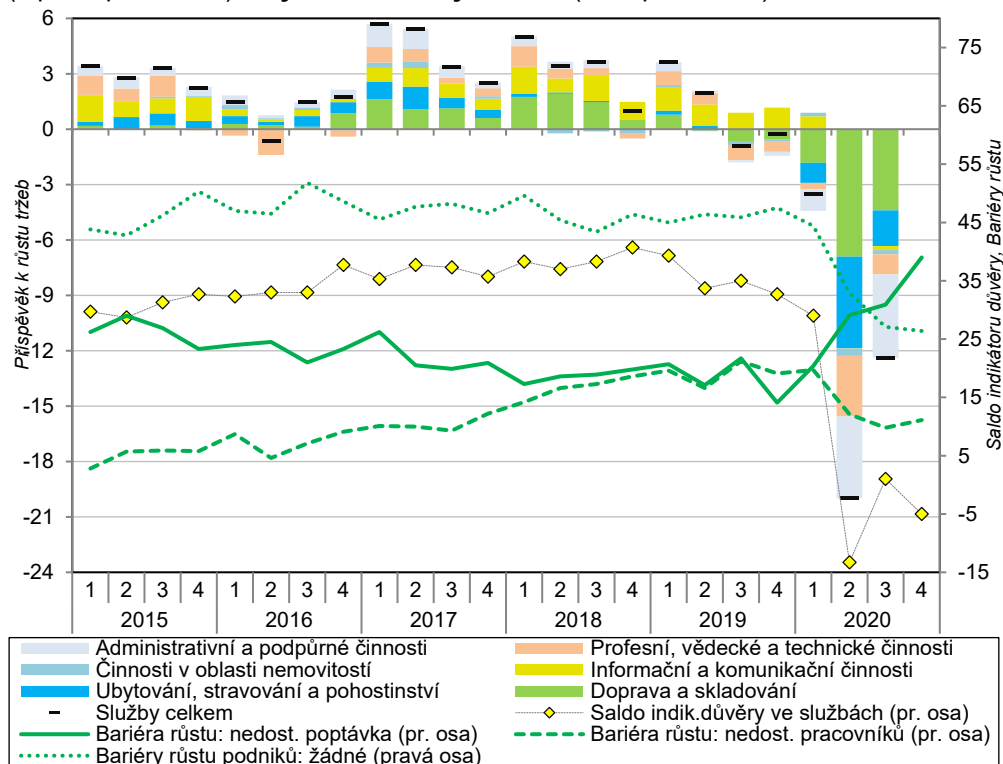
²⁹ Od ledna do září 2020 klesly počty přenocování hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v ČR meziročně o 37 %, z toho u hostů ze zahraničí o 66 %. Zatímco ve 3. čtvrtletí přenocování hostů z tuzemska mírně vzrostlo (+17 %), u nerezidentů silný útlum pokračoval (–68 %).

Propad tržeb ve filmovém a hudebním průmyslu byl větší než v roce 2009.

činnostem (+4,9 %) zahrnujícím např. zpracování dat či webové portály. S problémy se potýkal váhově okrajový segment filmového a hudebního průmyslu, kde 35 % pokles tržeb značil horší výsledek než v krizovém roce 2009³⁰.

Graf č. 7 Příspěvky odvětví k meziroční změně tržeb ve službách* (v p. b., očištěno o kalendářní vlivy), saldo indikátoru důvěry ve službách (v p. b., pravá osa) a vybrané bariéry růstu** (v %, pravá osa)**

* Bez odvětví obchodu, peněžnictví, pojišťovnictví, vědy, výzkumu a veřejných služeb.

**Zahrnuje i finanční sektor. Saldo důvěry i bariéry růstu jsou sezónně očištěny a vyjadřují stav v prvním (bariéry růstu), resp. ve druhém měsíci daného čtvrtletí (saldo důvěry). Zdroj: ČSÚ

Růst maloobchodních tržeb se v září zastavil.

V 1. až 3. čtvrtletí tržby mírně klesly. Zaznamenaly nejnižší tempo za posledních sedm let. K letošnímu poklesu nejvíce přispěly slabší tržby u čerpacích stanic.

Maloobchodní tržby³¹ po březnovém i dubnovém meziměsíčním poklesu postupně oživaly a v prázdninových měsících se fakticky vrátily na úroveň z počátku letošního roku. V září se však meziměsíční i meziroční růst zastavil. V úhrnu za tři čtvrtletí tržby meziročně o 0,7 %³² klesly, podobné tempo bylo naposledy patrné v období 2012–2013. Nákupní apetit tuzemských domácností byl tlumen nižší spotřebitelskou důvěrou, skromným růstem objemu vyplacených mezd v ekonomice i zvyšujícími se obavami domácností z růstu cen i nezaměstnanosti. Projevila se i výrazně oslabená poptávka ze strany nerezidentů. K letošnímu poklesu maloobchodu přispěly nejvíce slabší tržby za prodej pohonných hmot (−7,7 %) v důsledku nižší mobility obyvatelstva či poklesu tranzitní dopravy. Mírně se snížily i tržby za prodej potravin (−0,6 %), zejména vinou propadu u specializovaných prodejen (−10,3 %). Růst maloobchodu s nepotravinářským zbožím (+1,0 %) byl tažen dynamicky se rozvíjejícím prodejem prostřednictvím internetu či zásilkové služby (+25,0 %, z toho ve 2. čtvrtletí +37,8 %). Z jednotlivých sortimentních skupin specializovaných prodejen rostla poptávka po počítačových a komunikačních

³⁰ Silně zasažena byla i oblast filmové distribuce. Dle údajů Unie filmových distributorů klesly za tři čtvrtletí 2020 tržby ze vstupného v kinech v ČR meziročně o 53 %. Projevilo se několikátýdenní přerušení provozu kin a později i omezenější nabídka filmových titulů vlivem odsunutí významnějších premiér. Počet návštěvníků kin dosáhl 6,2 mil., což představovalo v rámci 1. až 3. čtvrtletí minimum od začátku současného milénia.

³¹ Všechna meziroční tempa tržeb za maloobchod jsou uvedena ve stálých cenách a očištěna o kalendářní vlivy, mezičtvrtletní i meziměsíční tempa jsou očištěna o sezónní vlivy (včetně vlivu počtu pracovních dnů). Maloobchod zahrnuje odvětví CZ-NACE 47.

³² V celé EU tržby klesly o 1,5 %, v zemích eurozóny o 1,9 %. Nejvíce se tržby snížily v Bulharsku (−11,7 %) a Itálii (−9,0 %), více jak 7,5% pokles registrovaly také Španělsko, Slovinsko a Malta. Růst zaznamenalo třináct států, nejvíce Finsko (+3,7 %), Nizozemsko (+3,2 %), Německo (+3,1 %) a Polsko s Dánskem a Estonskem (shodně +2,5 %). Tržby za prodej potravin se v EU zvýšily o 3,0 %. Česko patřilo (společně s Polskem) do šestice států Unie, kde tyto tržby ve srovnání s 1. až 3. čtvrtletím 2019 klesaly.

zařízeních a po výrobcích převážně pro domácnost. Naopak tržby za prodej oděvů, obuvi a koženého zboží propadly meziročně o čtvrtinu.

Tržby v obchodu s motorovými vozidly meziročně propadly skoro o pětinu.

Poklesem poptávky byl výrazněji zasažen motoristický segment obchodu. Jeho tržby za tři letošní čtvrtletí meziročně propadly o 18,2 %. To bylo skoro o polovinu více než ve stejném období roku 2009. Citelněji byl postižen samotný obchod s vozidly, kde tržby klesly skoro o pětinu, v údržbě a opravě vozů o necelou sedminu.

4. Vnější vztahy

Po hlubokém propadu z 2. kvartálu se ve 3. čtvrtletí hodnota exportu přiblížila úrovni loňského roku.

Celková hodnota vývozu zboží v 1. až 3. čtvrtletí 2020 dosáhla 2 511,0 mld. korun a oproti stejnému období minulého roku se snížila o 263,6 mld. (−9,5 %). To je největší propad za první 3 kvartály od krizového roku 2009³³. Naprostá většina z tohoto poklesu připadá na 2. čtvrtletí, během kterého se odehrál nejhlubší hospodářský propad v historii ČR. Nestandardní okolnosti jarního propadu ale znamenaly rychlý návrat k předchozí intenzitě vývozu. Ve 3. čtvrtletí hodnota vývozu činila 884,9 mld. korun a vývozcům se podařilo meziroční pokles zredukovat na 10,2 mld. (−1,1 %), což je například méně než pokles ve 4. kvartálu 2019, kdy zpomalení průmyslu v Evropě mělo nepříznivé dopady i na český vývoz.

Zlepšil se hlavně vývoz do zemí EU.

Většina z propadu vývozu v 1. až 3. čtvrtletí připadla na obchod s Evropskou unií (−213,9 mld. korun, −9,7 %). Z toho nejvíce klesla hodnota exportu do Německa (−80,3 mld., −9,2 %), Španělska (−28,7 mld., −30,3 %) a Francie (−27,1 mld., −19,0 %). Z mimounijních zemí byl v tomto období obzvláště významný pokles exportu do Velké Británie (−21,0 mld., −17,9 %). Samotné 3. čtvrtletí přineslo rychlé oživení zahraničního obchodu v celé Unii. Vývoz do EU meziročně zaostával o 4,2 mld. korun, export mimo Unii byl o 5,4 mld. nižší. V rámci EU se nejvíce zvýšil vývoz do Polska (+3,8 mld. korun, 6,6 %), Nizozemska (+2,8 mld., 9,6 %) a Rumunska (+1,5 mld., 10,5 %). Mírně meziročně klesl export do Německa (−1,3 mld. korun, −0,5 %), Itálie (−1,2 mld., −3,8 %) a Rakouska (−1,0 mld., −2,7 %). Výraznější pokles zaznamenal export do Francie (−3,1 mld., −7,0 %). Meziroční propad hodnoty vývozu mimo EU tlumilo navýšení exportu do Turecka (+5,1 mld., 64,5 %) i Ruska (+1,7 mld., 7,7 %). Naopak vývoz do Velké Británie meziročně klesl o 2,1 mld. korun (−5,6 %).

Vývoz motorových vozidel, který byl krizí ve 2. čtvrtletí nejvíce zasažen, ve 3. čtvrtletí jen drobně meziročně klesl.

Za 1. až 3. čtvrtletí se meziročně nejvíce propadl vývoz motorových vozidel (−135,7 mld. korun, −17,6 %), strojů a zařízení (−35,2 mld., −11,3 %) a kovodělných výrobků (−16,5 mld., −9,5 %). Naopak meziročně vyšší byl export počítačů, elektronických a optických přístrojů (+6,2 mld. korun, 2,2 %) či potravinářských výrobků (+4,5 mld., 5,4 %). Ve 3. čtvrtletí se mnohým odvětvím dařilo úroveň loňského roku alespoň částečně dohánět. Meziročně vzrostl zejména vývoz počítačů, elektronických a optických přístrojů (+8,4 mld. korun, 9,2 %), potravinářských výrobků (+1,8 mld., 6,3 %) a ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu (+1,4 mld., 6,5 %). Důležitý je návrat exportu motorových vozidel blízko k úrovni loňského roku (−2,4 mld. korun, −1,0 %), podobně také elektrických zařízení (+0,2 mld., 0,2 %) a pryžových a plastových výrobků (−0,5 mld., −1,0 %). Výrazný meziroční pokles se udržel u strojů a zařízení (−4,7 mld. korun, −4,8 %), kovodělných výrobků (−3,4 mld., −6,0 %), koxu a rafinovaných ropných výrobků (−3,4 mld., −33,1 %) a základních kovů (−2,9 mld., −8,9 %).

Dynamika dovozu za vývozem zaostávala.

Celková hodnota dovozu zboží v 1. až 3. kvartálu činila 2 402,3 mld. korun. Meziroční pokles dovozu dosáhl 239,6 mld. (−9,1 %). Také import se extrémně propadl ve 2. čtvrtletí, z velké části kvůli oslabené poptávce výrobců, kteří importovaný materiál potřebují ke své produkci. Ve 3. čtvrtletí dovoz dosáhl 825,2 mld. korun. Za úrovní loňského roku import zaostával výrazněji než export (−42,4 mld., −4,9 %). V kumulaci od počátku roku meziročně klesl zejména dovoz z EU (−181,3 mld. korun, −10,6 %). Nejvíce to bylo z Německa (−94,0 mld., −13,7 %), Slovenska (−14,6 mld., −11,3 %) a Polska (−13,0 mld., −5,9 %). Naopak se zvýšil dovoz z Nizozemska (+1,7 mld., 2,6 %). Propad dovozu z mimounijních zemí činil 55,6 mld. korun (−6,1 %). Na jedné straně se odehrál pokles dovozu z Ruska o 36,2 mld. (−42,8 %, hlavně kvůli propadu cen ropy a zemního plynu). Silně se naopak zvýšil nárůst importu z Číny (+29,6 mld., 10,8 %). V samotném 3. čtvrtletí meziroční poklesy u mnoha zemí přetrvávaly. Důvodem dovozu z Německa zaostával za loňským rokem o 16,6 mld. korun

³³ Propad v roce 2009 dosáhl 256,8 mld. korun (−14,7 %). Vzhledem k tehdejší úrovni hodnoty vývozu šlo tedy o ještě vážnější výpadek než letos.

(-7,4 %), z Ruska o 10,5 mld. (-37,7 %), velký pokles měla také Jižní Korea (-6,4 mld., -30,4 %). Nejvíce se ve 3. čtvrtletí meziročně zvýšil import z Číny (+8,2 mld. korun, 8,4 %), Maďarska (+3,5 mld., 16,7 %) a Nizozemska (+1,6 mld., 7,2 %).

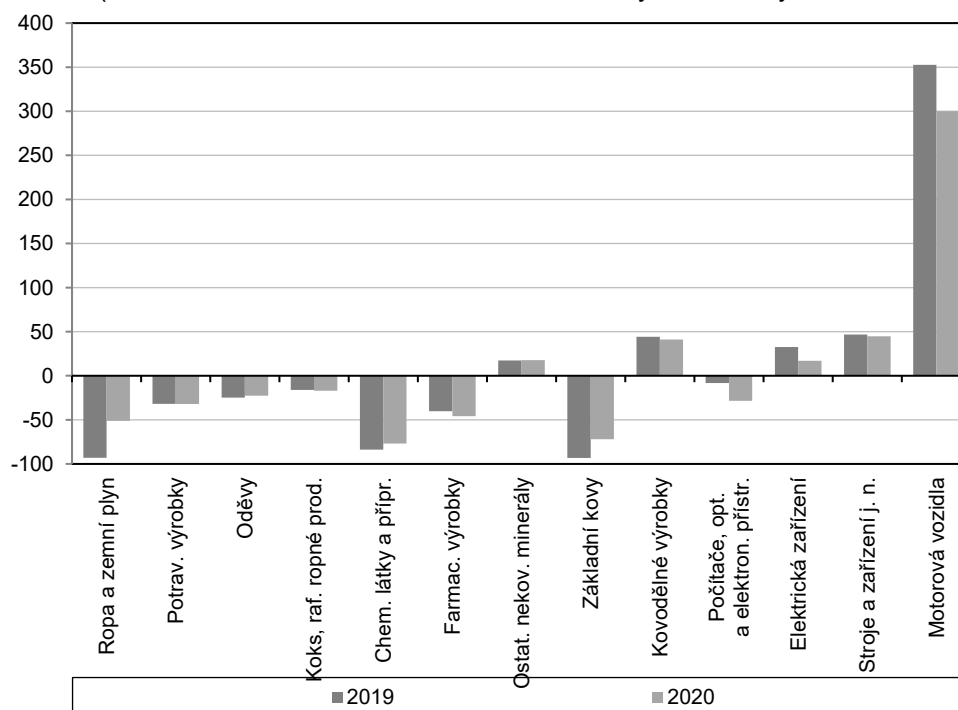
Vývoj dovozu silně ovlivňovaly ceny ropy a zemního plynu.

Propad dovozu v 1. až 3. čtvrtletí z hlediska zbožové struktury značně kopíroval vývoj exportu. Nejvíce tedy klesl dovoz motorových vozidel (-83,1 mld. korun, -19,8 %) a silný byl i pokles u strojů a zařízení (-33,1 mld., -12,5 %). Dovoz ovlivnil také pokles cen některých surovin. Nejvíce to bylo vidět na dovozu ropy a zemního plynu (-42,0 mld., -43,5 %) a základních kovů (-36,0 mld., -17,9 %). Ve 3. čtvrtletí se dále projevovat pokles cen surovin, patrná ale byla i oslabená investiční poptávka. Přetrval tak hluboký meziroční pokles dovozu ropy a zemního plynu (-13,6 mld. korun, -41,6 %) a základních kovů (-8,2 mld., -13,2 %). Dále se silně propadal také dovoz strojů a zařízení (-9,0 mld., -10,4 %) a motorových vozidel (-8,3 mld., -6,2 %). Nejvíce ve 3. čtvrtletí meziročně narostl dovoz počítačů, elektronických a optických přístrojů (+6,9 mld., 6,9 %), elektrických zařízení (+3,0 mld., 4,6 %) a základních farmaceutických výrobků (+1,2 mld., 4,7 %).

Bilance zahraničního obchodu se zbožím se ve 3. čtvrtletí výrazně meziročně zlepšila.

Bilance zahraničního obchodu se zbožím za 1. až 3. čtvrtletí dosáhla přebytku 108,7 mld. korun. Meziročně byl přebytek o 24,1 mld. nižší. Ve 3. kvartálu přebytek dosáhl 59,7 mld. korun a vzhledem k zaostávající dynamice dovozu byl meziročně o 32,2 mld. vyšší. Nepodařilo se tak zcela vykompenzovat propad z 2. kvartálu. Zlepšení bilance ve 3. čtvrtletí lze připsat zvýšení přebytku se zeměmi EU o 16,0 mld. korun, ale také snížení deficitu u zemí mimo EU o 15,9 mld. Nejvíce se meziročně zlepšila bilance obchodu s Německem (+15,3 mld. korun), Ruskem (+12,2 mld.) a Jižní Koreou (+6,3 mld.). Meziročně se prohloubil deficit obchodu s Čínou (-8,2 mld.), zhoršil se přebytek se Španělskem (-7,3 mld.) a Maďarskem (-3,6 mld.). Ze zboží nejvíce ve směru zlepšení bilance působily ropa a zemní plyn (+13,3 mld. korun), motorová vozidla (+5,9 mld.), základní kovy (+5,3 mld.) a stroje a zařízení (+4,3 mld.). Zhoršila se především bilance obchodu s elektrickými zařízeními (-2,9 mld. korun), chemickými látkami a přípravky (-1,5 mld.) a farmaceutickými výrobky (-1,1 mld.).

Graf č. 8 Bilance zahraničního obchodu se zbožím ve statistice zahraničního obchodu (kumulace 1. až 3. čtvrtletí 2020, v mld. korun, vybrané oddíly klasifikace CPA)

Zdroj: ČSÚ

5. Ceny

Růst cenové hladiny zůstal vysoký.

Celkový meziroční růst cenové hladiny (měřený deflátořem HDP) ve 3. čtvrtletí dosáhl 4,1 % a jen mírně se snížil oproti předchozímu kvartálu. Růst cenové hladiny spotřebních statků drobně zpomalil na 3,1 %. Z toho se ceny zboží a služeb spotřebovaných domácnostmi zvýšily o 2,3 %, což je výrazné zpomalení oproti předchozímu čtvrtletí (3,3 %). Cenová hladina kapitálových statků rostla o 2,4 %. Výrazný růstový impulz tak do domácí cenové hladiny vnášely směnné relace obchodu se zbožím a službami, které dosáhly 102,2 % a byly nejvyšší od 4. čtvrtletí 2009. Směnné relace obchodu se zbožím dosáhly 102,3 % a se službami 101,0 %.

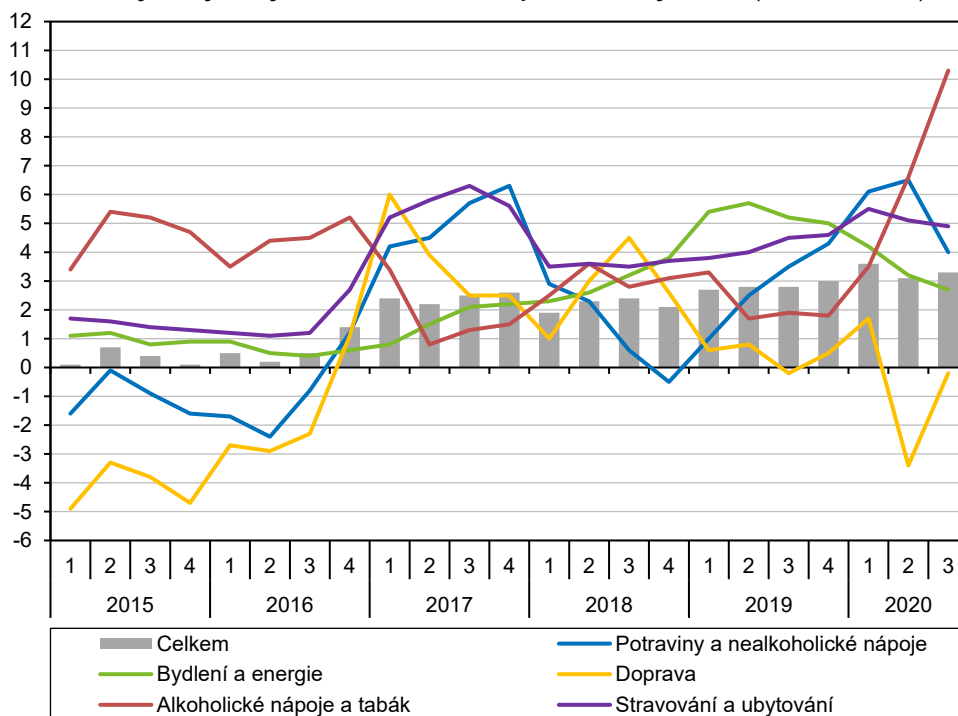
Spotřebitelské ceny ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostly o 3,3 %.

V průběhu 1. až 3. čtvrtletí 2020 se index spotřebitelských cen oproti stejnému období minulého roku zvýšil o 3,3 %. V samotném 3. kvartálu se spotřebitelské ceny meziročně zvýšily rovněž o 3,3 %, což je mírně více než ve 2. čtvrtletí (3,1 %). Přírůstek ale nedosáhl úrovně 1. čtvrtletí (3,6 %). Meziroční navýšení od počátku roku nejvíce ovlivnil růst cen potravin a dále oddílů bydlení, voda, energie a paliva a alkoholické nápoje a tabák. Ve směru poklesu v malé míře působily ceny dopravy a rovněž ceny pošt a telekomunikací. Ve 3. čtvrtletí k meziročnímu růstu spotřebitelských cen nejvíce přispěly alkoholické nápoje a tabák. Ty mají ve spotřebním koši poměrně velkou váhu, zejména ve srovnání s ostatními zeměmi EU, ale obvykle jejich příspěvek nebývá tak velký. Výrazně přispěly také potraviny a nealkoholické nápoje a bydlení a energie.

Nejvíce k růstu přispěly ceny alkoholických nápojů a tabáku.

Ceny alkoholických nápojů a tabáku se ve 3. čtvrtletí meziročně zvýšily o 10,3 %, což znamenalo značné zrychlení oproti již tak výraznému přírůstku ze 2. čtvrtletí (6,6 %). Ačkoli si alkoholické nápoje silné meziroční tempo ve 3. kvartálu držely (5,7 %), popsané posílení přírůstku cen v oddílu lze připsat na vrub hlavně tabáku (14,0 %, ve 2. čtvrtletí to bylo 7,5 %). Meziroční dynamika ale čerpá zejména z vysoké úrovně, na kterou se ceny tabáku dostaly během 1. pololetí, protože meziměsíční tempa ve 3. čtvrtletí oproti předchozímu půlroku ve skutečnosti oslabila.

Graf č. 9 Ceny ve vybraných oddílech indexu spotřebitelských cen (meziročně v %)

Zdroj: ČSÚ

Výrazný příspěvek měly rovněž ceny potravin a nealkoholických nápojů a ceny bydlení a energií.

Meziroční přírůstek cen potravin a nealkoholických nápojů ve 3. čtvrtletí dosáhl 4,0 %. Cenový růst přitom oslabil zejména u váhově významných skupin – maso (meziroční přírůstek 6,2 %, ve 2. čtvrtletí to bylo 10,8 %), pekárenské výrobky a obiloviny (2,2 %), mléko, sýry a vejce (0,6 %). Velmi vysoký zůstal meziroční přírůstek cen ovoce (21,9 %), naopak zelenina zlevnila o 4,1 %. Ceny v oddílu bydlení, voda, energie a paliva ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostly o 2,7 %. Pokračovalo tak postupné zpomalování tempa, které bylo patrné od počátku roku. Zmírnil se zejména přírůstek cen nájemného z bytu (2,5 %), imputovaného nájemného (1,9 %) a ostatních služeb souvisejících s bydlením (3,5 %). V menší míře zvolnilo tempo u běžné údržby a drobných oprav bytu (2,9 %). Růst cen elektrické a tepelné energie, plynu a ostatních paliv činil 3,5 % a ve srovnání s předchozím kvartálem zmírnil jen drobně.

Klesly ceny pošt a telekomunikací a dopravy.

Ceny stravování a ubytování se ve 3. čtvrtletí meziročně zvýšily o 4,9 %. Dále se rozevíraly nůžky mezi tempem růstu cen stravovacích služeb (5,5 %), které zůstává stabilní od začátku roku, a ubytovacích služeb (1,1 %). Meziroční přírůstek cen rekreace a kultury dosáhl ve 3. kvartálu 2,2 %, a od začátku roku tak zůstal stabilní. Ceny bytového vybavení, zařízení domácnosti a oprav stouply o 3,2 %. Zrychlil růst cen odívání a obuvi na 4,5 %. Jediné dvě spotřební kategorie, kde ve 3. čtvrtletí ceny klesaly, byly pošty a telekomunikace (-3,8 %) a doprava (-0,2 %). U dopravy stály za poklesem čistě ceny pohonných hmot, což dokládá meziroční snížení cen provozu osobních dopravních prostředků o 7,3 % (propad se zmírnil oproti 2. čtvrtletí). Naopak nákupy dopravních prostředků zdražily o 6,7 %³⁴ a ceny dopravních služeb se zvýšily o 2,0 %.

Spotřebitelské ceny v EU ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostly jen mírně.

Od začátku roku meziroční růst indexu spotřebitelských cen v EU zpomaloval. Celkově tak za 1. až 3. čtvrtletí došlo ke zvýšení cen o 0,8 %³⁵, ale v samotném 3. kvartálu přírůstek dosáhl pouze 0,5 %. Hlavním důvodem propadu celkového tempa byl pokles cen dopravy ovlivněný jarním propadem cen ropy. Ve 3. čtvrtletí ale v EU meziročně klesaly i ceny bydlení a energií i pošt a telekomunikací. Spotřebitelské ceny ve 3. čtvrtletí nejvíce rostly v Maďarsku (3,8 %), Polsku (3,7 %) a v Česku (3,5 %). U všech tří zemí byl zaznamenán velmi silný růst cen alkoholických nápojů a tabáku. V Maďarsku a Česku se přidává prudký růst cen potravin. V Polsku rostly zejména ceny bydlení a energií. Ve 12 zemích EU ceny ve 3. čtvrtletí meziročně klesly. Nejvíce to bylo na Kypru (-2,3 %), v Řecku (-2,2 %) a v Estonsku (-1,3 %). U všech se propadaly především ceny dopravy a bydlení a energií.

Růst cen bytů zrychlil.

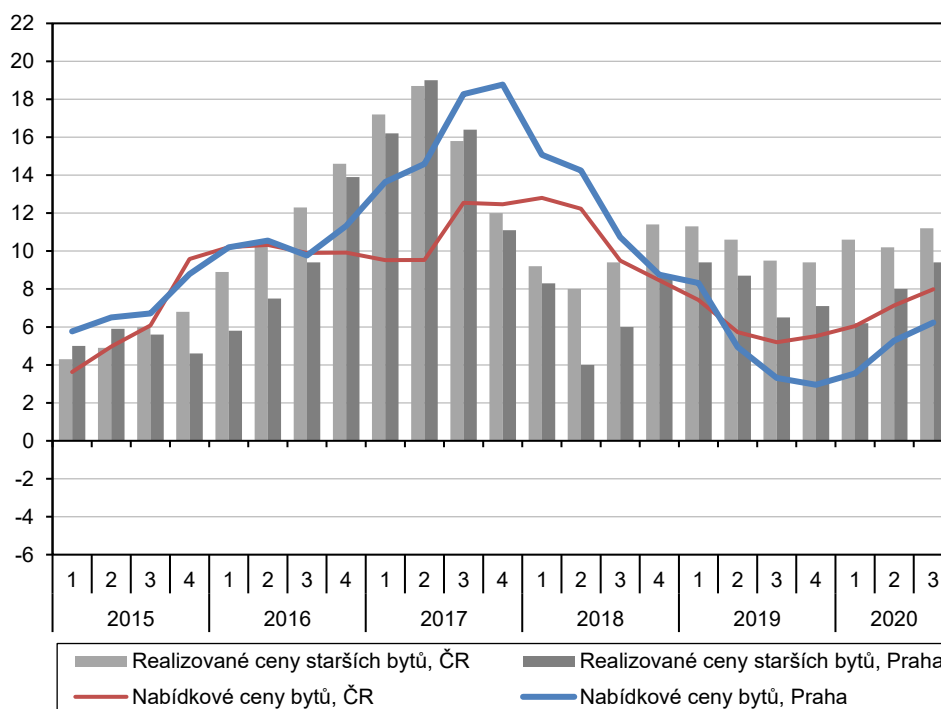
Růst cen nemovitostí ani ve 3. čtvrtletí nejevil známky zpomalení. Nabídkové ceny bytů v ČR se meziročně zvýšily o 8,0 % a jejich růst zrychlil čtvrté čtvrtletí v řadě. Dynamiku tlačí vzhůru hlavně ceny bytů mimo Prahu (nárůst o 10,4 %), ale i nabídkové ceny bytů v Praze rostly rychleji než v předchozích kvartálech (6,2 %). Velmi vysoký zůstává i meziroční růst realizovaných cen starších bytů a ve 3. čtvrtletí jeho dynamika velmi zrychlila. V celé ČR dosáhl přírůstek realizovaných cen starších bytů 11,2 %, byl nejvyšší od 1. čtvrtletí 2019 a nad 10% úroveň se držel od začátku roku. Opět se výrazněji zvyšoval index mimo Prahu (11,7 %), ale i přírůstek realizovaných cen starších bytů v Praze se dostal blízko 10 % (9,4 %). Ani vývoj realizovaných cen nových bytů v Praze nepřinesl náznaky zpomalení. Meziroční přírůstek indexu dosáhl 9,7 %.

³⁴ Důvodů zdražení bylo více. Na jedné straně se pozastavení výroby v automobilech projevilo v nedostatku nových vozů, došlo ale i k narušení dovozu ojetých vozidel. Na cenotvorbě se projevilo i aktuální výrazné oslabení koruny vůči euru. Z dlouhodobějšího hlediska jsou faktorem, který vede ke zdražování, zpřísňující se emisní požadavky.

³⁵ Podle harmonizovaného indexu spotřebitelských cen. Ten se může metodicky i číselně lišit od publikovaných národních výsledků.

Graf č. 10 Ceny nemovitostí (meziroční změna, v %)

Zdroj: ČSÚ

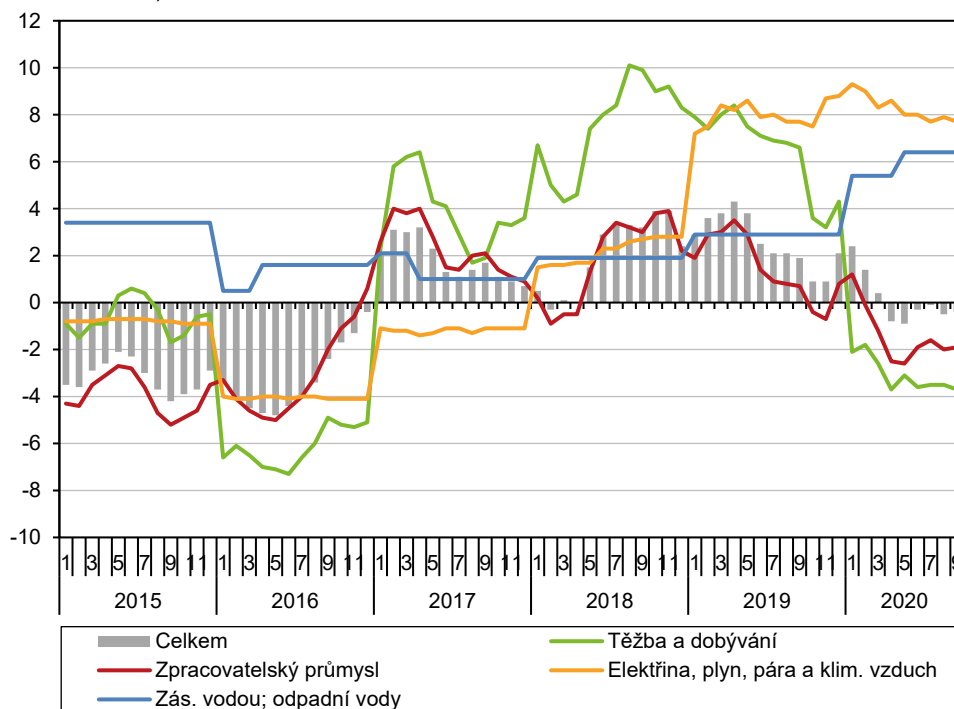
Ceny průmyslových výrobců i nadále odrážely vývoj cen ropy.

Ceny průmyslových výrobců za 1. až 3. čtvrtletí meziročně vzrostly o 0,1 %. Meziročního přírůstku ale index dosáhl pouze v 1. kvartálu, ve 2. i 3. čtvrtletí došlo k propadu (-0,6 % a -0,3 %). Dynamiku cen výrobců od začátku roku nejvíce ovlivňoval vývoj cen výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu. Zde ve 3. čtvrtletí pokračoval meziroční propad (-1,8 %) způsobený zejména poklesem cen koksů a rafinovaných ropných výrobků³⁶. K poklesu přispívaly také ceny chemických látek a výrobků (-11,5 %), zčásti navázané na ceny ropy, a ceny obecných kovů a kovodělných výrobků (-2,1 %). Ceny ve 3. čtvrtletí meziročně klesly také u dřeva, papíru a tisku (-2,3 %) a základních farmaceutických výrobků (-1,2 %). U některých výrobků, jejichž ceny meziročně rostly, dynamika oslabila. Platilo to pro ceny dopravních prostředků, které se zvýšily o 2,3 %, potravinářské výrobky, nápoje a tabák (1,2 %), počítače, elektronické a optické přístroje (0,6 %) a textil, oděvy a usně (0,6 %). Úroveň předchozího kvartálu si v zásadě udržely přírůstky cen nábytku a ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu (4,6 %, zejména opravy, údržba a instalace strojů a zařízení), strojů a zařízení (2,5 %) a elektrických zařízení (1,8 %).

Klesaly ceny těžby uhlí, ropy i zemního plynu.

Ceny těžby a dobývání jsou v meziročním poklesu od začátku roku a ve 3. kvartálu se jejich propad udržel (-3,6 %). Klesaly přitom ceny uhlí, ropy a zemního plynu, zatímco růst cen ostatních nerostných surovin sílil (v českých podmínkách se jedná zejména o stavební materiály – kámen, písek a jíla). Mírně oslabil meziroční přírůstek cen elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu (7,8 %). Ceny zásobování vodou a služeb souvisejících s odpadními vodami se ve 3. čtvrtletí meziročně zvýšily o 6,4 %.

³⁶ Individuální data.

Graf č. 11 Ceny hlavních skupin průmyslových výrobců (meziroční změna, v %, podle klasifikace CPA)

Zdroj: ČSÚ

Propad cen ropy výrazně ovlivňoval cenovou hladinu v EU.

Ceny průmyslových výrobců v EU za 1. až 3. čtvrtletí klesly ve srovnání se stejným obdobím loňského roku o 2,7 %. V samotném 3. kvartálu pokles dosáhl 2,6 %. Ve vývoji se opět projevil propad cen ropy – nejvíce na cenách těžby a dobývání, ovlivněny ale byly i ceny ve zpracovatelském průmyslu. Meziročně klesaly i ceny elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu. Ve 3. čtvrtletí rostly ceny průmyslových výrobců jen na Maltě (1,7 %), v Maďarsku (0,4 %), ve Slovinsku (0,3 %) a na Slovensku (0,2 %). Nejvíce se ceny propadaly v Litvě (–7,3 %), na Kypru (–6,9 %) a v Irsku (–6,2 %).

Růst cen tržních služeb ve 3. čtvrtletí zpomalil.

Ceny tržních služeb ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostly o 2,0 %. To je nejméně od konce roku 2018. K růstu nejvíce přispívalo skladování a podpůrné služby v dopravě (přírůstek 4,9 %), služby v oblasti programování a související poradenství a služby (3,9 %, růst zde posílil) a služby v oblasti nemovitostí (3,1 %). Ve směru růstu výrazněji působila také váhově významná pozemní a potrubní doprava (1,1 %). Výrazné zpomalení proběhlo u služeb v oblasti zaměstnání (2,7 %, ve 2. čtvrtletí růst činil 7,2 %), ale také u pojištění, zajištění a penzijního financování (ze 3,1 % na 1,7 %). Do meziročního poklesu se ceny dostaly u reklamních služeb a průzkumu trhu (–1,9 %, první snížení od 1. čtvrtletí 2015). Stagnace pokračovala u ostatních odborných, vědeckých a technických služeb (–0,1 %, zejména překladatelské a tlumočnické služby).

Ceny zemědělské výroby se propadly. Klesaly ceny rostlinné i živočišné výroby.

Ceny zemědělské výroby (včetně ryb) ve 3. čtvrtletí meziročně klesly o 3,2 % a v poklesu setrvaly čtvrtý kvartál v řadě. Snižovaly se ceny rostlinné (–1,2 %) i živočišné (–5,9 %) výroby. Pokles cen rostlinné výroby se v průběhu 2. i 3. čtvrtletí zmírňoval, především pod vlivem obilovin (–1,4 % ve 3. čtvrtletí, z toho ceny váhově nejvýznamnější pšenice rostly o 0,2 %, naopak u žita, ječmene a ova dále klesaly). Ceny průmyslových plodin se po třech kvartálech propadů zvýšily o 5,2 % (z toho olejiny o 4,4 %, ostatní průmyslové plodiny [chmel] o 9,3 %). Ceny brambor ve 3. čtvrtletí opět výrazně meziročně klesly (–27,6 %), stále se ale drží nad úrovní let 2018 i 2019. Pokles cen

Živočišné výroby se ve srovnání s předchozím čtvrtletím výrazně prohloubil, především pod vlivem cen hospodářských zvířat (meziroční propad o 8,5 %). Poprvé od 1. čtvrtletí 2019 se snížily ceny prasat a selat (-13,8 %), klesly i ceny skotu (-4,9 %) a drůbeže (-2,4 %). Ceny mléka klesly o 4,4 % a ceny vajec naopak výrazně vzrostly (7,6 %).

Ceny vývozu meziročně vzrostly. Výrazně je ale ovlivnilo oslabení kurzu koruny.

Ceny exportu ve 3. čtvrtletí meziročně stouply o 0,5 %. Nejvíce rostly ceny nápojů a tabáku (5,2 %), potravin a živých zvířat (3,1 %) a strojů a dopravních prostředků (2,6 %). Naopak trval hluboký meziroční pokles cen minerálních paliv a maziv (-14,6 %), ostatních surovin³⁷ (-6,2 %) a chemikálií a příbuzných výrobků (-4,5 %). Ceny dovozu ve 3. čtvrtletí meziročně klesly o 1,9 %. Propad pokračoval u minerálních paliv a maziv (-26,7 %), výrazně se prohloubil u ostatních surovin (-8,3 %) a klesly i ceny importovaných chemikálií a příbuzných výrobků (-2,6 %). Na rozdíl od exportu klesaly ceny dovezených nápojů a tabáku (-1,6 %). Naopak se meziročně zvyšovaly ceny importu potravin a živých zvířat (2,4 %), strojů a dopravních prostředků (1,5 %) a průmyslového spotřebního zboží (1,4 %). Velký vliv na vývoj cen zahraničního obchodu mělo přitom meziroční oslabení kurzu koruny vůči euru. To působilo ve směru růstu cen vývozu i dovozu a největší dopad mělo na ceny strojů a dopravních prostředků.

Směnné relace byly ve 3. čtvrtletí kladné.

Směnné relace byly ve 3. čtvrtletí kladné a dosáhly 102,4 %. Výrazně pozitivní byly směnné relace obchodu s minerálními palivy a mazivy (116,5 %) a nápoji a tabákem (106,9 %). Pozitivní byly také směnné relace u ostatních surovin (102,3 %), strojů a dopravních prostředků (101,1 %), potravin a živých zvířat (100,7 %), průmyslového spotřebního zboží (100,3 %) a polotovarů³⁸ (100,1 %). Záporné byly směnné relace obchodu s chemikáliemi a příbuznými výrobky (98,0 %).

³⁷ SITC 2 – suroviny nepoživatelné s výjimkou paliv.

³⁸ SITC 6 – tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu.

6. Trh práce

Situace na trhu práce v Česku se během letních období do značné míry zklidnila.

Situace na tuzemském pracovním trhu se po jarním šoku, který byl spojen zejména s dubnovým zmrazením pracovní aktivity v řadě odvětví tržních služeb i v některých nosných oborech průmyslu, v letních měsících z velké části stabilizovala. Mezičtvrtletní pokles celkové zaměstnanosti se zastavil. Poptávka po zahraničních pracovnících působících zejména v primárním a sekundárním sektoru ekonomiky zůstala vysoká³⁹. Na druhé straně krátkodobá očekávání podniků v oblasti celkové zaměstnanosti setrvala ve většině hlavních odvětví v negativním pásmu, byť se pesimismus mezi 2. a 3. čtvrtletím postupně lehce tlumil. Většina lidí, kteří opustili pracovní trh, posílila řady ekonomicky neaktivních. Nezaměstnanost tak i díky vládním stabilizačním programům zaznamenala dosud jen mírný růst. Ochlazení na trhu práce se odrazilo v dynamice průměrných mezd ve většině tržních odvětví. Přestože odpracovaná doba se v nich po uvolnění restrikcí vrátila k normálu, růstové tempo průměrných nominálních mezd zůstalo ve 3. čtvrtletí zřetelně pod úrovní počátku roku. Nápadně rozrůzněná dynamika mezd dle odvětví podtrhovala diferencovaný dopad „jarního šoku“ na jednotlivé zaměstnanecké skupiny.

Celková zaměstnanost se po rekordním poklesu během 2. čtvrtletí v následujícím kvartálu stabilizovala.

Během 2. čtvrtletí 2020 se celková zaměstnanost⁴⁰ snížila o 1,7 %, což byl nejhlubší mezikvartální útlum v dostupné řadě počínaje rokem 1995. V následujícím čtvrtletí se ale pokles zastavil (+0,2 %). Určitou stabilizaci naznačil i meziroční vývoj, když se úbytky počtu pracovníků tlumily (z -2,2 % ve 2. čtvrtletí na -1,7 % ve 3. čtvrtletí). K poklesu přispěli zaměstnanci i podnikající osoby. Tempo meziročních úbytků za celé 1. až 3. čtvrtletí bylo u sebezaměstnaných osob (-1,5 %) i zaměstnanců (-1,4 %) srovnatelné. Jestliže po většinu loňského roku působil ve směru redukce celkové zaměstnanosti nejvíce zpracovatelský průmysl, v průběhu roku 2020 se stále více prosazovalo také uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství, silně zasažené dopady protipandemických opatření. Za tři letošní čtvrtletí se v tomto uskupení počet pracovníků meziročně snížil o 30 tis., v celém průmyslu o 52 tis. Silně zasaženo bylo též uskupení profesní, vědecké, technické, administrativní a podpůrné činnosti (-23 tis.), relativně zde činil úbytek zaměstnaných téměř 5 %. S tím kontrastoval vývoj v dlouhodobě se rozvíjejících informačních a komunikačních činnostech, v nichž k letošnímu 3,7% růstu významně přispěl i vyšší počet sebezaměstnaných. Ti měli rozhodující roli pro navýšení stavu pracovníků i ve stavebnictví, neboť počet samotných zaměstnanců zde meziročně stagnoval. Ve směru růstu počtu pracovníků v celé ekonomice působilo letos (obdobně jako v letech 2017 až 2019) nejvíce uskupení veřejná správa, obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (růst o 2,0 %, příspěvek +0,4 p. b.). Projevil se zde trend posilování ve vzdělávání, mj. vlivem vyššího počtu žáků v základním školství.

Vývoj zaměstnanosti byl v jednotlivých odvětvích velmi různorodý.

K největšímu poklesu došlo v průmyslu a v odvětvích s vazbou na cestovní ruch. Naopak dlouhodobě rostou informační a komunikační činnosti a též veřejné služby.

Pokles počtu odpracovaných hodin v ekonomice se v letních měsících zastavil. Vnímání negativních ekonomických dopadů koronavirové krize se snížilo.

Letní návrat k běžným hodnotám pracovní aktivity se v celé ekonomice projevil v průměrném týdenním počtu skutečně odpracovaných hodin (v hlavním zaměstnání). Ten ve 3. čtvrtletí 2020 u zaměstnanců meziročně mírně vzrostl (+1,8 %), u podnikajících osob se téměř nezměnil (-0,5 %)⁴¹. K posunu došlo dle údajů VŠPS i v subjektivním vnímání hlavních aktérů na trhu práce. Ve 2. čtvrtletí pociťovalo u svého zaměstnavatele negativní dopady koronavirové krize 43 % zaměstnanců, v následujícím kvartálu „jen“ 29 %. Podobně i podíl osob vnímajících negativní dopady ve svém drobném podnikání klesl ze 60 na 45 %. V obou uvedených kategoriích byla percepce nejvíce negativních dopadů soustředěna v ubytování, stravování a pohostinství a v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech⁴².

³⁹ Počet cizinců evidovaných úřady práce v ČR po krátkém poklesu v jarních měsících (způsobeném i pozastavením vydávání většiny pracovních povolení) začal opět růst. Na konci října 2020 bylo celkem v evidenci rekordních 659 tis. osob s možností působení v ČR v pozici zaměstnanců. To bylo meziročně o 10 tis. více a zároveň o 57 tis. více než v červnu 2020. Z 59 % se jednalo o zaměstnance z EU či EHS, tedy cizince, kteří v Česku nepotřebují pracovní oprávnění (například povolení k zaměstnání, zaměstnaneckou kartu).

⁴⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou údaje o zaměstnanosti v této kapitole vyjádřeny v pojetí národních účtů po očištění o sezónní vlivy.

⁴¹ Ve 2. čtvrtletí přitom došlo k silnému poklesu odpracované doby – u zaměstnanců (včetně členů produkčních družstev) o 8,8 %, u podnikatelů (včetně pomáhajících rodinných příslušníků) dokonce o 17,0 %.

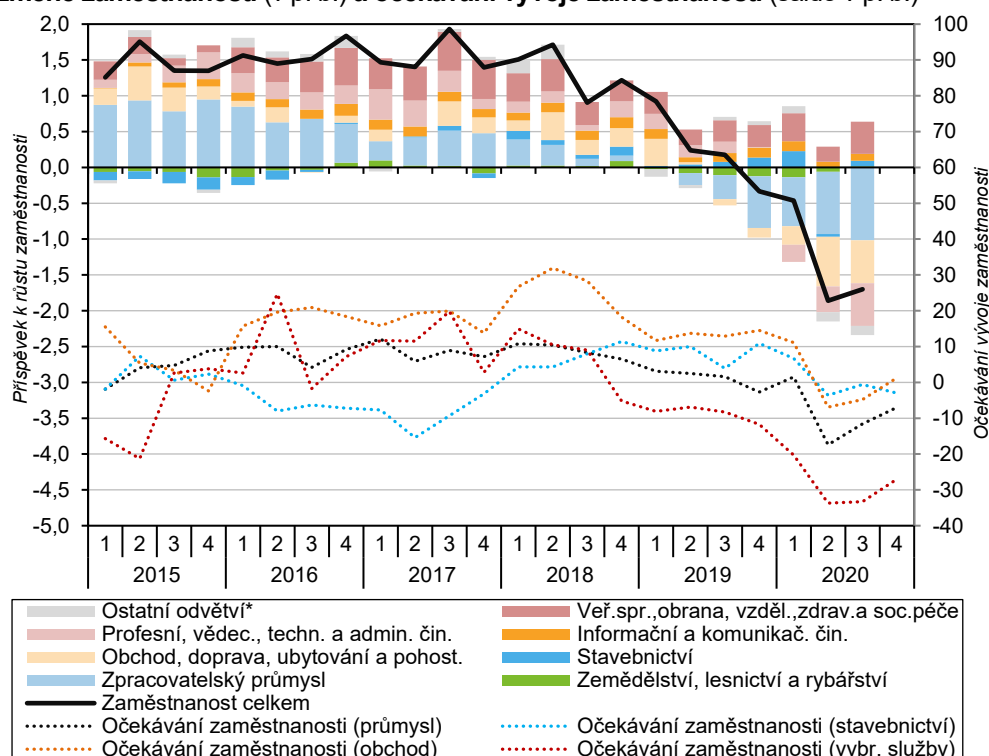
⁴² I přes dílčí zlepšení zůstala situace v některých odvětvích velmi problematická. Například mezi podnikateli v pohostinství, ubytování a stravování pociťovalo ve 3. čtvrtletí negativní dopady (na ekonomiku, tržby, objem práce) 83 % z nich (ve 2. čtvrtletí 94 %).

Negativní očekávání zaměstnanosti se během 3. čtvrtletí tlumila. V následujícím období ale došlo opět ke zhoršení, zejména ve vybraných službách.

Během podzimních měsíců došlo k výraznému zhoršení epidemiologické situace, což mělo dopady i na pracovní trh. Počet odpracovaných hodin za týden klesl v říjnu u zaměstnanců meziročně o 5,9 %, u podnikajících osob o 10,8 %. Z dalších dosud známých ukazatelů tento posun nejlépe vystihují konjunkturální statistiky. Krátkodobá očekávání podniků v oblasti zaměstnanosti se v listopadu 2020 meziměsíčně zhoršila. To platilo zejména pro vybrané služby⁴³, u nichž saldo kleslo z -16 na -27 bodů⁴⁴. I přesto bylo listopadové saldo ve všech hlavních odvětvích příznivější než za vrcholu jarní krize (nejvíce v průmyslu, kterého se podzimní řízený útlum aktivit přímo nedotkl). Propouštění na přelomu let 2020 a 2021 očekávalo dle listopadového šetření 33 % podniků ve vybraných službách, 16 % podniků ve stavebnictví a 15 % podniků v průmyslu (kde byl současně i nezanedbatelný podíl podniků očekávajících růst: 12 %)⁴⁵.

Graf č. 12 Celková zaměstnanost (meziročně v %), příspěvky odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v p. b.) a očekávání vývoje zaměstnanosti (saldo v p. b.)

* Těžba a energetika; Peněžnictví a pojišťovnictví; Činnosti v oblasti nemovitostí; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
 Poznámka: Saldo očekávání vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi růst versus pokles zaměstnanosti v nejbližších třech měsících. Údaje jsou sezónně očištěny a vztahují se k druhému měsíci daného čtvrtletí.
 Zdroj: ČSÚ (národní účty, konjunkturální průzkumy)

Počet ekonomicky neaktivních se zvyšoval hlavně ve 2. čtvrtletí. I v následném období byl ale přírůstek významný.

Změny na trhu práce v 1. až 3. čtvrtletí 2020 se spíše než v nezaměstnanosti odrazily v posílení počtu ekonomicky neaktivních. Byl se tento počet zvyšoval i po většinu loňského roku, k významnému zrychlení meziročního tempa došlo až letos. Na počátku roku činil nárůst 59 tis. osob, ve 2. čtvrtletí již 86 tis. (nejvíce v historii ČR), ve 3. čtvrtletí pak 55 tis. Více přibývalo neaktivních žen, zejména ve věku do 45 let. U mužů šlo primárně o osoby nad 60 let. Pro tyto skupiny je typické mimo jiné častější využívání zkrácených úvazků a práce na dobu určitou. Nelze vyloučit, že část těchto osob se z pracovního trhu stáhla jen dočasně. Počet ekonomicky neaktivních uvádějících záměr pracovat byl ve 2. i 3. čtvrtletí 2020 meziročně mírně vyšší. Více než čtyři roky trvajícím trendem redukce této potenciální pracovní mezery se tak patrně zastavil.

Trend snižování potenciálního rezervoáru pracovních sil z tuzemsku se patrně zastavil.

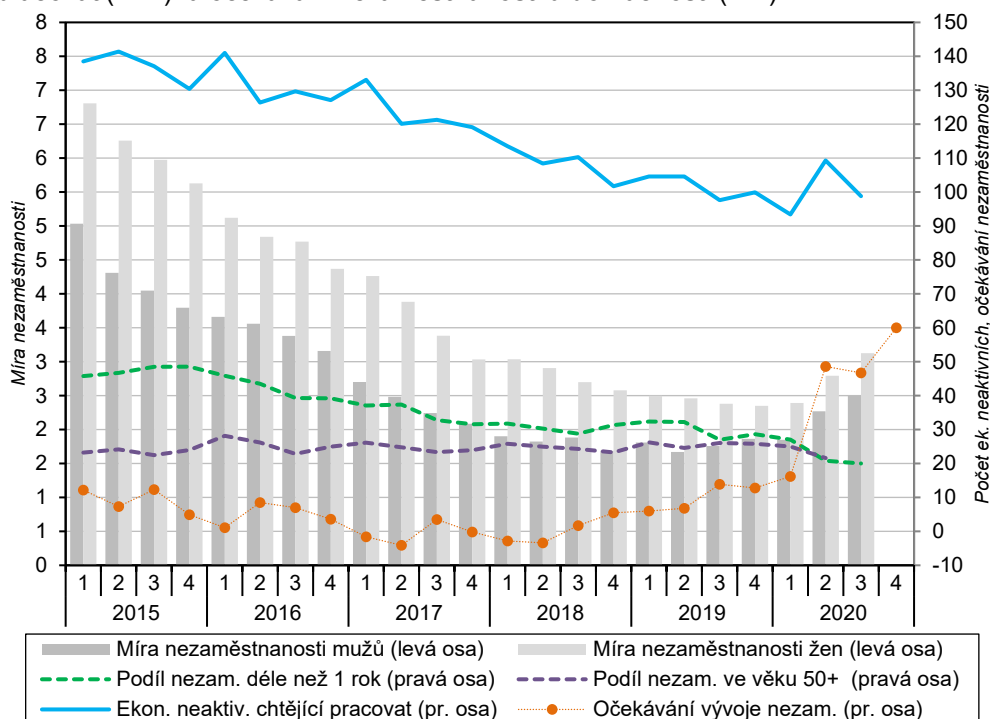
⁴³ Zahnují všechna odvětví služeb bez veřejných služeb a také obchodu, jenž se sleduje jako samostatná kategorie.
⁴⁴ Saldo vyjadřuje rozdíl mezi podílem podniků očekávajících v nejbližších třech měsících zvýšení počtu zaměstnanců a podílem podniků plánujících redukci stavů. Saldo vychází ze sezónně očištěných údajů.
⁴⁵ Údaje nejsou sezónně očištěny. Sezónní vliv u zaměstnanosti je nicméně ze sledovaných odvětví patrnější jen u stavebnictví.

Obecná míra nezaměstnanosti vzrostla ve 2. čtvrtletí mírně, ve 3. čtvrtletí stagnovala.

Proti citelnějšímu růstu nezaměstnanosti působilo letní oživení průmyslu i vládní stabilizační programy.

Obecná míra nezaměstnanosti⁴⁶ v 1. pololetí 2020 mírně vzrostla. Jestliže v únoru činila 2,0 % a setrvala blízko historického minima, do června vystoupala na 2,7 %. Během letního období nedoznala významnějších změn⁴⁷. V září tak bylo bez práce 2,5 % ekonomicky aktivních mužů a 3,2 % žen. Ve srovnání s koncem roku 2019 se nezaměstnanost navýšila u mužů o 0,7 p. b., u žen o 0,9 p. b. Proti citelnějšímu růstu působily zejména vládní stabilizační programy (Antivirus⁴⁸, ošetřovné⁴⁹). Roli sehrálo také postupné oživení ekonomické aktivity, zejména v průmyslu. Pozitivní bylo, že práci stále nacházeli i dlouhodobě nezaměstnaní. Jejich počet meziročně stagnoval a v relaci k celkovému počtu nezaměstnaných (154 tis.) sestoupil k 20 % – nejnižší od poloviny 90. let. S mírným posílením reálné nezaměstnanosti ostře kontrastovaly obavy domácností z růstu nezaměstnanosti. Ty dosáhly v listopadu⁵⁰ nejvyšší úrovně od počátku roku 2009.

Graf č. 13 Obecná míra nezaměstnanosti (v %), podíl dlouhodobě nezaměstnaných a osob ve věku 50 a více let mezi nezaměstnanými (v %), ekonomicky neaktivní chtějící pracovat (v tis.)* a očekávání nezaměstnanosti u domácností (v %)**

Pozn.: Údaje o míře nezaměstnanosti jsou po sezónním očištění, ostatní ukazatele nikoliv.

*Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.

**Sezónně očištěné saldo očekávání nezaměstnanosti v nejbližších 12 měsících (rozdíl mezi procentuální četností odpovědí domácností „růst“ a „pokles“ vyjádřený v procentních bodech). Údaje se vztahují k prostřednímu měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ (VŠPS, konjunkturální průzkum)

Počet volných pracovních míst se na přelomu 3. a 4. čtvrtletí výrazněji snížil. Přesto byl stále vyšší než počet uchazečů o práci.

Počet volných pracovních míst v nabídce úřadů práce se po dosažení absolutního maxima z února 2020 (352 tis.) snižoval. Větší úbytek byl hlášen zejména během září a října. Na konci října bylo nabízeno 311 tis. míst, nejméně za posledních 27 měsíců. Meziročně se celková nabídka snížila o 8 %, z toho v kategorii míst pro osoby s nižším středním odborným vzděláním a vyučené o 23 %. Pozic ale ubylo i pro uchazeče s ostatními stupni vzdělání. Pokles počtu míst byl v zásadě plošný také u hlavních tříd zaměstnání. Ve váhově dominantní kategorii – obsluha strojů a zařízení – činil 14 %. Přibyla místa jen pro kvalifikované

⁴⁶ U osob ve věku 15–64 let, hodnota po sezónním očištění. Není-li uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje o nezaměstnanosti z Výběrového šetření pracovních sil.

⁴⁷ Tyto tendence potvrzují i údaje o uchazečích o práci registrovaných na úřadech práce v ČR. Jejich počet vztážený k celkové populaci ve věku 15 až 64 let vzrostl z únorových 3,0 % na červnová 3,7 %. Na této úrovni pak setrval až do konce října 2020.

⁴⁸ V rámci programu Antivirus A+B bylo od března do září 2020 vynaloženo z rozpočtu MPSV 18,7 mld. korun. V úhrnu bylo takto částečně podpořeno 830 tis. pracovních míst. Většina firem žádala o příspěvek na úhradu mzdových náhrad svých zaměstnanců v jednotlivých měsících opakovaně. Čerpání podpory v průběhu roku sláblo, ve 3. čtvrtletí dosáhlo 2,7 mld. korun.

⁴⁹ Celkové čerpání dávek ošetřovného činilo letos od března do září 9,4 mld. korun, ve stejném období loňského roku jen 0,7 mld.

⁵⁰ Podíl domácností očekávajících v příštích 12 měsících růst nezaměstnanosti byl o 60 p. b. vyšší než podíl těch, které vyhlížely snížení.

pracovníky v zemědělství a lesnictví. Počet všech nabízených míst stále mírně převyšoval počet registrovaných uchazečů (272 tis.)⁵¹.

Celková míra nezaměstnanosti se za tři čtvrtletí 2020 ve většině států EU zvýšila jen mírně. Svižněji posílila u lidí do 25 let.

Míra obecné nezaměstnanosti⁵² vzrostla mezi prosincem 2019 a zářím 2020 v drtivé většině zemí EU jen mírně (v celé Unii o 1,0 p. b., v ČR o 0,8). Nárůst o více než 3 p. b. zaznamenaly jen Estonsko a Litva. Shodně jako v Česku, i v celé EU sílila rychleji míra nezaměstnanosti žen (ze 6,8 % na 7,9 %) než mužů (ze 6,3 % na 7,1 %). Míra nezaměstnanosti mužů i žen v ČR se i v září nacházela v rámci států Unie na minimu. Na opačné straně spektra figurovalo Španělsko (14,6 %, muži), resp. Řecko (20,2 %, ženy). Silněji byli letos zasaženi nejmladší pracovníci. Míra nezaměstnanosti osob do 25 let vzrostla v EU za tři čtvrtletí 2020 o 2,3 p. b. (na 17,1 %), v ČR o 3,2 p. b. (na 8,1 %). K růstu o více než 10 p. b. došlo v Litvě, Estonsku a také ve Španělsku, kde bylo v září v této skupině bez práce 40 % lidí. Rozdíly mezi státy EU v dosavadních dopadech šoku na pracovní trh byly ovlivněny rychlostí i intenzitou přijatých protipandemických opatření, odvětvovou skladbou ekonomiky i rozsahem vládních stabilizačních opatření cílených na zaměstnavatele i drobné podnikatele. Odlišně reagoval na „pandemický šok“ flexibilnější pracovní trh v USA. Zatímco v březnu zde míra nezaměstnanosti dosahovala 4,4 %, v dubnu stoupla na 14,7 %. V dalších měsících již setrvale klesala. V září činila 7,9 %, a byla tak o 2 p. b. nižší než za vrcholu recese v roce 2009.

Reakce pracovního trhu v USA na pandemický šok byla ve srovnání s EU silná.

Meziroční růst průměrných mezd v ekonomice se v letním období vrátil k tempu z počátku roku. To ale neplatilo pro většinu tržních odvětví, kde trend oslabování mezd pokračoval.

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda zaměstnance ve 3. čtvrtletí 2020 dosáhla 35,4 tis. korun a meziročně vzrostla o 5,1 %. Proti předchozímu čtvrtletí se navýšila o 5,8 %. Tehdy však byly mzdy výrazně ovlivněny bezprecedentním poklesem počtu odpracovaných hodin. Z důvodu karanténních opatření i dlouhodobějšího poklesu poptávky došlo k omezení činnosti či dočasnému uzavření části provozoven hlavně v oblasti tržních služeb či zpracovatelského průmyslu⁵³. Důvody pro výše uvedené krácení mezd ve 3. čtvrtletí z velké části pominuly. Meziroční růst mezd v celé ekonomice se tak sice vrátil k tempu z 1. čtvrtletí (5,1 %), bylo to však téměř výhradně zásluhou jeho akcelerace v oblasti veřejných služeb, neboť v drtivé většině tržních odvětví (zejména v průmyslu či obchodu) pokračoval dlouhodobější trend oslabování mzdové dynamiky (patrný již během roku 2019). Na druhé straně proti hlubší redukci výše výdělků působily administrativní vlivy (navýšení minimální mzdy i pásem zaručených mezd) i napjatý stav na pracovním trhu na počátku roku (vyznačující se mimo jiné nedostatkem pracovní síly). Ten v některých odvětvích zčásti přetrvával i v letním období. Roli sehrála i rigidita mezd (uzavírání dlouhodobějších vnitropodnikových dohod o růstu mezd či tarifní systém v rozpočtové sféře).

Mzdový růst ve zdravotní a sociální péči zrychlil na nejvyšší tempo od počátku roku 2003.

Výrazně nerovnoměrný dopad protipandemických opatření i odlišná pružnost různých segmentů pracovního trhu (například vazba objemu výdělků na počet odpracovaných hodin) se promítly ve značně diferencovaném vývoji mezd na úrovni jednotlivých odvětví. Ve 3. čtvrtletí 2020 rostly průměrné mzdy relativně nejvíce ve zdravotní a sociální péči (+11,8 %). Vyšší meziroční tempo zde bylo zaznamenáno naposledy na počátku roku 2003. Mzdová úroveň tak dosáhla 40,9 tis. korun měsíčně a byla nejvyšší ze všech odvětví s převahou veřejných služeb. Přispěl k tomu i vyšší počet odpracovaných hodin. V ostatních odvětvích veřejných služeb byl mzdový růst vyrovnaný (7–8 %). I zde se zčásti promítly vyšší pracovní nároky některých složek státu během pandemie (policie, armáda, hygienické stanice). Z tržních odvětví si nejvíce polepšily administrativní a podpůrné činnosti, v nichž byl ovšem silný mzdový růst (+11,6 %) doprovázen hlubokým meziročním poklesem evidenčního počtu zaměstnanců (–14,8 %). Mzdový vývoj zde pravděpodobně ovlivnilo to, že byli ve větší míře propuštěni agenturní pracovníci s nízkou úrovní mezd. Výše mezd zůstala v tomto odvětví

Růst průměrných mezd v administrativních a podpůrných činnostech byl patrně ovlivněn větším propuštěním nízkovýdělkových agenturních pracovníků.

⁵¹ Tento stav trvá v ČR již dva a půl roku. V říjnu 2020 byl převis počtu míst nad uchazeči patrný ve dvou pětinach krajů a polovině okresů ČR.

⁵² Vztahuje se k osobám ve věku 15–74 let. Všechny údaje o nezaměstnanosti vyjadřují skutečnost po sezónním očištění.

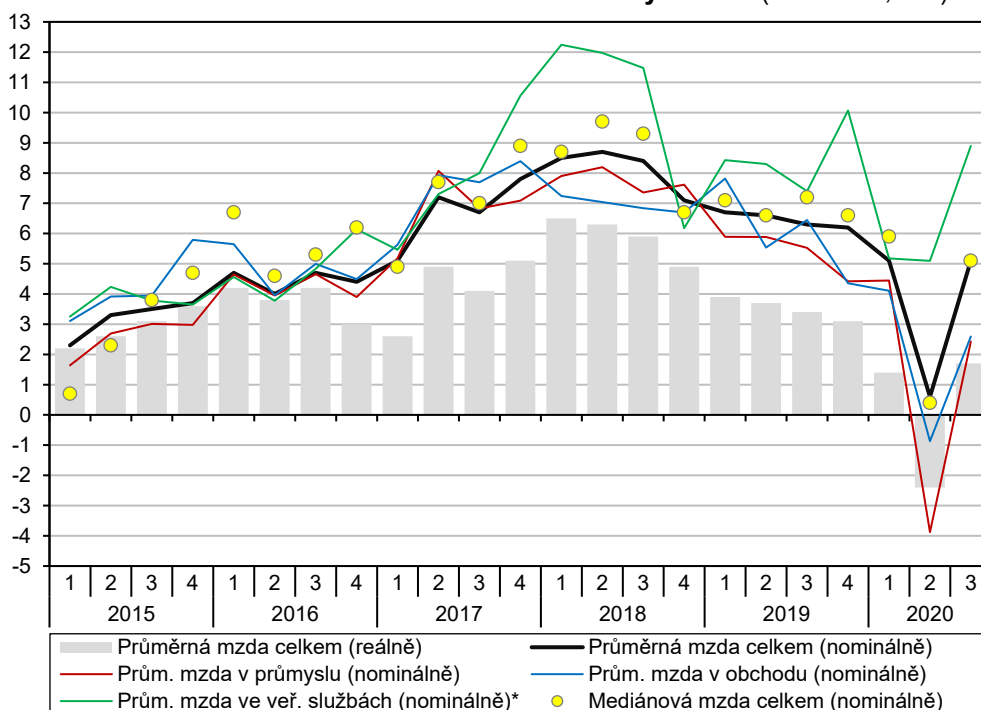
⁵³ Podnikům postiženým dopady koronavirové krize přispíval za splnění určitých podmínek (například zachování pracovních míst) na mzdy zaměstnanců částečně stát (program Antivirus). Tyto náhrady mezd čerpali lidé z titulu překážek v práci v souvislosti s pandemií. Naopak osoby, které nepracovaly z důvodu pobírání ošetřovného či nařízené karantény, pobíraly od státu transfery, které metodicky nejsou součástí mezd (jejich čerpání tak působilo proti růstu průměrných mezd).

Objem vyplacených mezd v ubytování, stravování a pohostinství propadl meziročně o sedminu. Mírněji se snížil také ve většině odvětví průmyslu.

Průměrná měsíční mzda v informačních a komunikačních činnostech ve 3. čtvrtletí přesála 60 tis. korun.

i tak velmi podprůměrná (25,1 tis. měsíčně). Méně pobírali jen zaměstnanci v ubytování, stravování a pohostinství (20,7 tis.), při růstu mzdy jen o 1,1 %. Zásadní dopad „pandemické krize“ na toto odvětví se odrazil v 15% propadu počtu zaměstnanců. Výrazně podprůměrným tempem se zvyšovaly i mzdy v průmyslu (+2,4 %). Ve většině oborů navíc citelně klesly stavy zaměstnanců (vedle těžebního průmyslu například i ve strojírenství či elektrotechnice). Objem vyplacených mezd tak z hlavních oborů rostl jen v energetice, vodním hospodářství a potravinářství. S vývojem v průmyslu souznělo i odvětví dopravy a skladování. Nepatrně lépe se dařilo obchodu, kde sice průměrná mzda vzrostla jen polovičním tempem oproti celé ekonomice (+2,6 %), nedocházelo však k většímu úbytku zaměstnaneckých míst (-1,3 %). To platilo také pro stavebnictví či odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství, v nichž ovšem mzdový růst i dosažená úroveň za celou ekonomiku ve 3. čtvrtletí zaostávaly. Příznivá situace dále přetrvávala v informačních a komunikačních činnostech. Při mírném růstu zaměstnanosti zde průměrná měsíční mzda vzrostla o 5,3 % a její úroveň přesáhla hranici 60 tis. korun. V peněžnictví a pojišťovnictví průměrné výdělky jako v jediném z hlavních odvětví klesly (-0,9 %), což bylo ovlivněno i vysokou loňskou základnou⁵⁴. Vedle toho zde, shodně jako v oblasti ICT, hrají větší roli i nemzdové zaměstnanecké benefity.

Graf č. 14 Průměrná nominální a reálná mzda a mzdový medián (meziročně, v %)

*Zahrnuje odvětví: Veř. správa, obrana, soc. zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a soc. péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti. Zdroj: ČSÚ

Průměrná mzda vzrostla za tři čtvrtletí meziročně o 3,6 %. Reálný mzdový růst se prakticky zastavil.

Za 1. až 3. čtvrtletí průměrné mzdy v ekonomice meziročně posílily o 3,6 %. Pokles mzdy postihl ubytování, stravování a pohostinství (-2,2 %), oblast nemovitostí (-3,3 %), ale i výrobu motorových vozidel (-1,7 %), kde se projevilo dubnové uzavření části velkých provozoven. S problémy se potýkaly i kulturní, zábavní a rekreační činnosti (zpomalení růstu na 0,9 %). Tempo růstu spotřebitelských cen na rozdíl od mezd nezpomalovalo. Kupní síla zaměstnaneckých výdělků byla za tři čtvrtletí meziročně vyšší jen o 0,3 %. Méně příznivý vývoj reálných mezd byl za stejné období roku naposledy zaznamenán před sedmi lety.

Celkové mzdové diference se ve 3. čtvrtletí snižovaly.

Medián mezd se ve 3. čtvrtletí meziročně zvýšil o 5,1 % (na 31,2 tis. korun měsíčně). Podobně jako v předchozích šesti čtvrtletích se rychleji zvyšoval u žen (6,7 %) než u mužů (3,7 %). Celkové mzdové diference u zaměstnanců se ve 3. čtvrtletí snižovaly, dolní mzdový decil vzrostl více (+10,6 %) než horní (+4,1 %). V předchozím kvartálu tomu bylo naopak.

⁵⁴ Ve 3. čtvrtletí 2019 zde průměrná mzda vzrostla meziročně o 8,1 %, což bylo ze všech tržních odvětví nejvíce.

7. Měnové podmínky

Základní úrokové sazby ČNB se ve 3. čtvrtletí neměnily.

Nastavení základních měnověpolitických sazeb se ve 3. čtvrtletí neměnilo. Od květnového snížení dvoutýdenní repo sazby na 0,25 %⁵⁵ (lombardní sazba byla snížena na 1,00 %, 0,05 % u diskontní sazby se neměnilo) tak zůstávají úrokové míry na stálé úrovni. Během letních měsíců, kdy se průběh epidemie do značné míry uklidnil, došlo i k posílení kurzu koruny vůči euru i dolaru. Čtvrtletí zahájila koruna na 26,67 CZK/EUR a 23,81 CZK/USD. Posílení vůči euru bylo mírné, do konce srpna se kurz posunul na 26,21 CZK/EUR. Poměrně silně naopak upevnil kurz vůči dolaru (21,95 CZK/USD). Jasný zlom ve vývoji byl vidět na přelomu srpna a září. Kurz vůči euru během září veškeré letní zisky smazal a na konci měsíce činil 27,21 koruny. Rovněž kurz vůči dolaru výrazně oslabil a čtvrtletí zakončil na 23,24 koruny. To, že koruna vůči euru v létě posilovala jen velmi mírně, znamenalo, že ve srovnání se stejným obdobím roku 2019 kurz zůstal slabší. To přineslo tlak na meziroční růst cen zahraničního obchodu vedeného v eurech. Naopak dolarový kurz byl meziročně mírně silnější, což vedlo k prohloubení poklesu zejména u cen surovin obchodovaných v dolarech.

To zastavilo i pohyb úrokových sazeb na mezibankovním trhu. Sazby krátkodobých a střednědobých vládních dluhopisů klesly.

Úrokové sazby na mezibankovním trhu se v květnu přizpůsobily novému nastavení měnověpolitických sazeb a v dalších měsících se neměnily. Tříměsíční sazba PRIBOR tak po celé třetí čtvrtletí setrvala na 0,34 %. Výrazněji se nehýbaly ani sazby na krátkodobých a střednědobých vládních dluhopisech. Ty se splatností do dvou let se držely blízko nulového úročení (0,05 % ke konci září). U střednědobých dluhopisů se úroková sazba posunula z 0,52 % na konci června na 0,58 % ke konci září. Dlouhodobé dluhopisy začaly čtvrtletí na 0,86 %, v průběhu srpna jejich úročení vyskočilo vzhůru a na konci září činilo 0,98 %.

Klientské sazby zamířily opět dolů. Dále se tak snižoval objem peněžních prostředků na termínovaných vkladech.

Úrokové sazby na běžných účtech domácností se nadále držely na úrovni technické nuly (0,03 %). Během 3. čtvrtletí pokračoval pokles úrokových sazeb na vkladech domácností s dohodnutou splatností (0,45 % ke konci září, pokles během čtvrtletí o 0,15 p. b.). Jde o nejnižší úroveň od 3. čtvrtletí 2017. I v případě nefinančních podniků se úročení běžných účtů drželo téměř na nule (0,03 %). Úroky na vkladech s dohodnutou splatností pro nefinanční podniky prudce klesly již ve 2. čtvrtletí (o více než 1 p. b.) a ke konci září činily 0,13 %. V letech 2018 a 2019 mohutně narůstal objem prostředků na termínovaných vkladech. Tento proces trval ještě v letošním 1. čtvrtletí (meziroční nárůst o 14,9 %). Propad úrokových sazeb ve 2. i 3. kvartálu ale vedl k posilování netermínovaných vkladů (meziroční nárůst o 13,3 % a 18,5 % v jednotlivých čtvrtletích).

Domácnostem zlevnilo úvěrové financování.

Domácnostem úvěrové financování v průměru zlevňovalo. Průměrná sazba úvěrů na spotřebu poprvé klesla pod 8% hranici a ke konci září dosahovala 7,97 %. Jde o pokračování dlouhodobého trendu. Roli mohl hrát také momentální nižší zájem o spotřebitelské úvěry daný nejistotou domácností. Meziroční nárůst objemu poskytnutých úvěrů na spotřebu totiž ve 3. čtvrtletí klesl na 4,1 % (nejméně za posledních pět let) a výrazně zpomalil i růst celkového zadlužení domácností na spotřebu (1,3 %). Také průměrná úroková sazba úvěrů na nákup bytové nemovitosti opět klesla (2,24 % ke konci září). Na rozdíl od úvěrů na spotřebu se ale dynamika úvěrů na bydlení ani v současné situaci neměnila. Ve 3. čtvrtletí došlo k nárůstu poskytnutých úvěrů na bydlení o 7,5 %. Zadlužení domácností na bydlení vzrostlo rovněž o 7,5 %. Specifickým jevem, který souvisel s aktuální situací, jsou odklady splátek hypotečních úvěrů. Ty se zejména ve 2. čtvrtletí projevíly prudkým navýšením počtu nových hypotečních smluv i jejich objemu. U bytových nemovitostí ve 2. čtvrtletí počet smluv meziročně vzrostl o 68,7 tisíce, u nebytových o 17,4 tisíce. Pro srovnání –

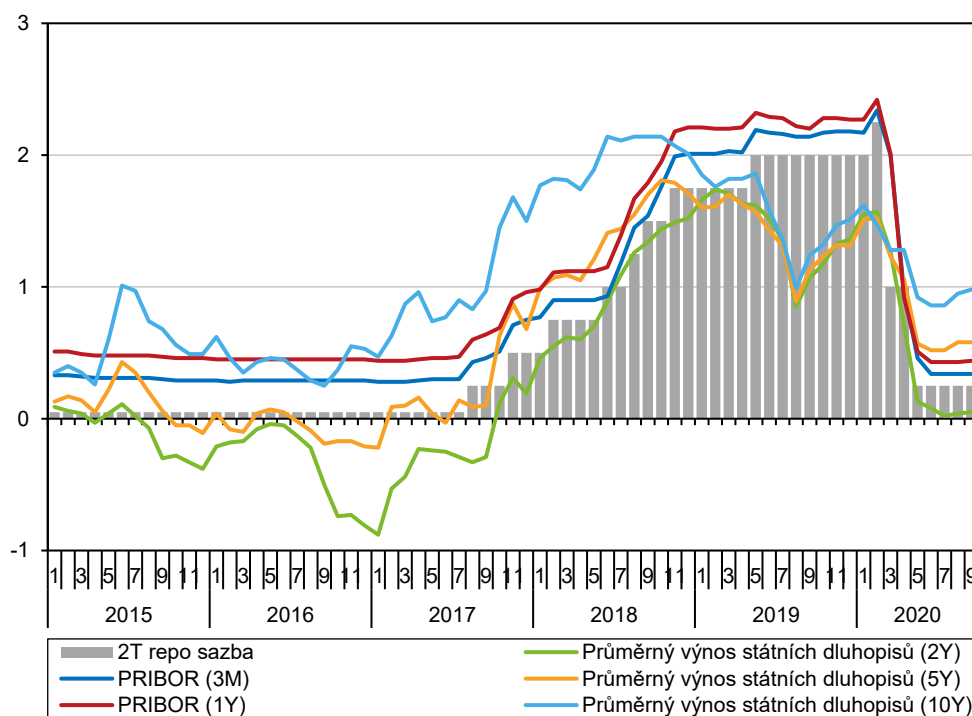
⁵⁵ Není-li uvedeno jinak, je zdrojem údajů v této kapitole databáze ARAD České národní banky. Hodnoty směnných kurzů jsou rovněž převzaty od ČNB.

ve 4. čtvrtletí 2019 (poslední bez vlivu odkladů) počet smluv u bytových nemovitostí vzrostl o 2,6 tisíce.

I pro podniky se úvěry zlevnily. Zároveň ale bylo možné pozorovat ochlazení dynamiky růstu objemu poskytnutých půjček.

Úrokové sazby pro nefinanční podniky razantně klesly v případě úvěrů s největším objemem (nad 30 milionů korun). Na konci září činilo průměrné úročení 1,15 % (na konci června to bylo 2,13 %). Kleslo rovněž úročení úvěrů mezi 7,5 a 30 miliony korun (o 0,24 p. b. na 2,3 %). Kategorie nejmenších úvěrů se po poklesu v průběhu 2. čtvrtletí prakticky držela na stejné úrovni (pokles ve 3. čtvrtletí o 0,06 p. b. na 3,72 %). Celkový objem úvěrů a pohledávek nefinančních podniků ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostl o 2,3 %, což je výrazně méně než v předchozím kvartálu. Meziročně klesl objem krátkodobých úvěrů a pohledávek (-3,8 %). Ty střednědobé i dlouhodobé se navyšovaly, ale i u nich je patrné zvolnění tempa. Růst objemu úvěrů a pohledávek přitom táhly výhradně úvěry v cizí měně (12,3 %), ty korunové klesaly (-2,6 %). Ve 3. čtvrtletí se meziročně zvyšovaly zejména půjčky v ubytování, stravování a pohostinství (12,9 %, výrazná dynamika je patrná od začátku roku), ve veřejné správě a obraně, povinném sociálním zabezpečení, vzdělávání a zdravotní a sociální péči (10,7 %) a v dopravě a skladování (8,8 %). Ve srovnání s 1. a 2. kvartálem značně zpomalilo tempo u činností v oblasti nemovitostí (6,1 %). Postupné zmírnění růstu objemu půjček se týkalo i zpracovatelského průmyslu (5,9 %, 3,5 % a 2,2 % v 1., 2. a 3. čtvrtletí). Propad půjček již pátým čtvrtletím pokračuje v informačních a komunikačních činnostech a ve 3. čtvrtletí se výrazně prohloubil (-11,9 %). Poklesly i půjčky v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech.

Graf č. 15 Tržní úrokové sazby (v %)

Zdroj: ČNB

8. Státní rozpočet

Hospodaření státního rozpočtu se především vlivem vývoje ve 2. čtvrtletí propadlo k nehlubšímu deficitu v novodobé historii ČR.

Za 1. až 3. čtvrtletí se hospodaření státního rozpočtu (SR)⁵⁶ propadlo k historickému deficitu 252,7 mld. korun. Více než polovina z této částky souvisela s opatřeními přijatými na podporu občanů a firem v souvislosti s pandemií covidu-19, která měla dopad na příjmovou i výdajovou stranu SR⁵⁷. Dosud nejvyšší schodek v tomto období roku, který z velké části reflektoval dopady předchozí hluboké hospodářské recese, byl zaznamenán v roce 2011 (105,1 mld.). K letošnímu výsledku nejvíce přispěl výrazný deficit ve 2. čtvrtletí (150,5 mld.), v němž citelný útlum ekonomické aktivity v některých odvětvích doprovázený úlevami podnikatelským subjektům vyústil v propad daňového inkasa. Zároveň vznikla akutní potřeba posílení výdajových transferů (nákup zdravotnického materiálu či programy na stabilizaci zaměstnanosti). Se schodkovým hospodařením se však SR potýkal ve všech dosavadních měsících roku. Tento neočekávaný vývoj nevyhnutelně přinesl potřebu zásadní revize původně schváleného celoročního rozpočtového deficitu⁵⁸.

Propad celkových daňových příjmů byl jen částečně tlumen silícím přílivem prostředků z rozpočtu EU.

Celkové příjmy SR se letos za tři čtvrtletí meziročně snížily o 4,1 %, resp. 45 mld. korun. Projevil se citelný výpadek celkových daňových příjmů (včetně pojistného) ve výši 62,4 mld. korun. Zatímco v 1. čtvrtletí 2020 daňové příjmy SR meziročně ještě rostly (+4,6 %), ve 2. čtvrtletí nastal propad (-19,4 %). V následujícím kvartálu došlo k určité stabilizaci (-3,5 %), neboť většina významných protipandemických restrikcí byla zrušena. Souhrnné celostátní inkaso daní (bez pojistného) se na úrovni všech veřejných rozpočtů v 1. až 3. čtvrtletí meziročně snížilo o 7,8 %. K poklesu došlo naposledy ve shodném období roku 2009, tehdy ale byla jeho hloubka takřka dvojnásobná (-13,1 %). Redukce celkových příjmů SR byla tlumena silícím přílivem prostředků z rozpočtu EU a finančních mechanismů, které byly meziročně vyšší téměř o čtvrtinu (resp. 19 mld. korun). Podobně jako vloni, byl v mírně nižším objemu, podpořil příjmy SR převod prostředků z privatizačního účtu (+13 mld. korun).

Celostátní výběr daně z příjmů právnických osob byl nejslabší za posledních pět let.

K poklesu daňových příjmů SR za tři čtvrtletí nejvíce přispěl výběr korporátní daně, jenž byl meziročně o pětinu nižší (resp. o 19,3 mld. korun). Celostátní inkaso této daně bylo nejslabší za posledních pět let. Vedle nižší ekonomické aktivity i klesající míry zisku podniků se projevil i vliv prominutí červnové zálohy na daň z příjmů právnických osob (dopad -13,5 mld.). Negativní vliv na výběr daně měla i další opatření na podporu podniků (možnost individuálního stanovení odlišných záloh daně, zpětné uplatnění daňové ztráty⁵⁹) s negativním dopadem na SR ve výši 5,1 mld. korun.

Silný pokles výběru daně z příjmu fyzických osob byl zásadně ovlivněn vyplacenými kompenzačními bonusy, prominutím částí záloh daně či možností jejich snížení.

Na dani z příjmu fyzických osob (FO) placené plátcí získal SR meziročně o 8,7 % (resp. 9 mld. korun) méně. Obdobným tempem se snížilo i celostátní inkaso této daně, a překonalo tak dosud nehlubší pokles v současném miléniu⁶⁰. Nižší příjem z této daně byl zásadně ovlivněn přímou podporou formou vyplacení kompenzačních bonusů zejména OSVČ (ve výši 14,5 mld. korun⁶¹), projevil se rovněž vyšší počet osob pečujících o dítě v období uzavření škol, pokles zaměstnanosti i nižší dynamika růstu průměrných mezd v ekonomice. Stabilizace během 3. čtvrtletí 2020 se promítla růstem výběru výše uvedené daně (+3,9 %). Bezmála o pětinu klesl za tři čtvrtletí meziročně příjem SR z ostatních daní od FO. Zatímco inkaso daně vybírané srážkou stagnovalo, u daně

⁵⁶ Pokud není uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje týkající se státního rozpočtu z dat Ministerstva financí o pokladním plnění.

⁵⁷ Celkem se za období od ledna do září 2020 jednalo dle propočtů MF o 148 mld. korun.

⁵⁸ Původně plánovaný deficit ve výši 40 mld. korun vycházel ze zákona o státním rozpočtu ČR (schváleného 4. prosince 2019). V březnu a dubnu 2020 vstoupily v platnost zákony počítající s prohloubením deficitu na 200, respektive 300 mld., na počátku července byl pak schválen dosud platný schodek 500 mld. korun.

⁵⁹ Poplatníci mohou uplatnit odpočet odhadnuté výše ztráty za zdaňovací období 2020 již v přiznání k dani z příjmů právnických osob za zdaňovací období 2019.

⁶⁰ V 1. až 3. čtvrtletí 2008 kleslo celkové inkaso této daně o 7,6 %. Zásadní vliv tehdy mělo zavedení rovné 15% daně ze superhrubé mzdy.

⁶¹ Kromě OSVČ byla malá část této podpory vyplacena i společníkům malých s. r. o. a také osobám pracujícím na dohody.

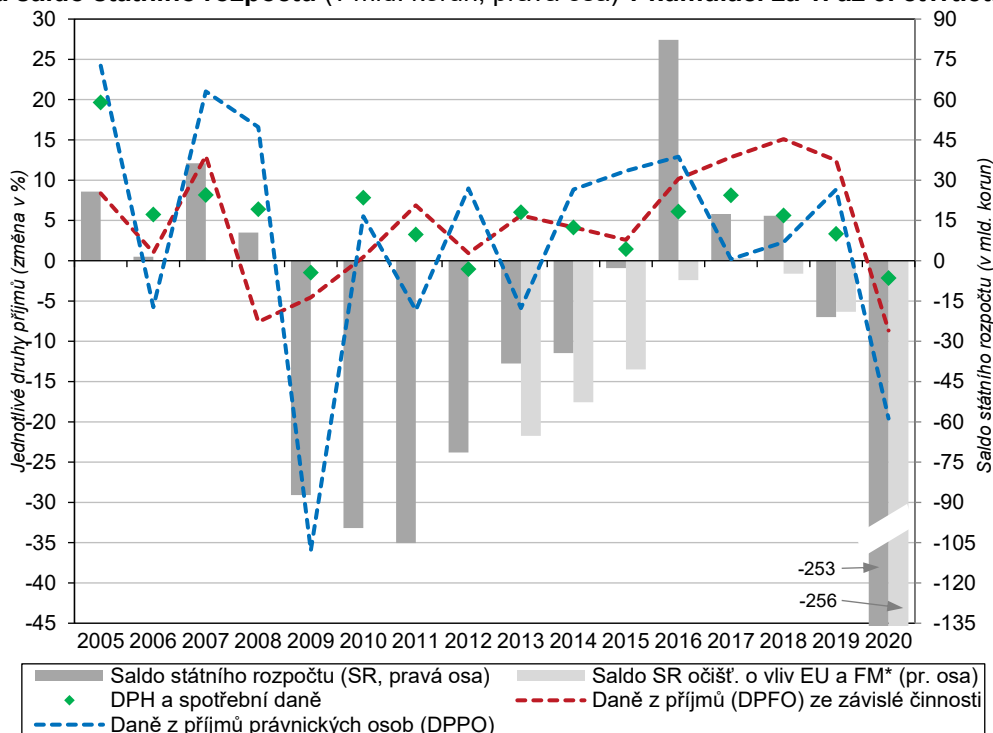
placené poplatníky došlo k poklesu o 3 mld. korun (zejména vlivem prominutí části záloh daně, popřípadě jejich snížením).

Inkaso DPH bylo ovlivněno jarním propadem maloobchodních tržeb. Ve 3. čtvrtletí ale výběr mírně rostl.

Nižší přepravní výkony i pokračující útlum příjezdového cestovního ruchu poznamenaly výběr daně z minerálních olejů i alkoholických produktů.

Vliv nepřímých daní na pokles celkového inkasa SR byl řádově menší. Z váhově dominantní daně – DPH – plynulo v 1. až 3. čtvrtletí do SR meziročně o 1,8 % (resp. o 3,7 mld. korun) méně. K poklesu výběru daně došlo letos poprvé za posledních osm let. Přispěl k tomu vývoj ve 2. čtvrtletí 2020, kdy inkaso meziročně kleslo o šestinu, naopak v 1. i 3. čtvrtletí byl zaznamenán shodně 6% růst⁶². Celkové inkaso SR ze spotřebních daní (včetně energetických daní) se v 1. až 3. čtvrtletí snížilo o 2,3 % (resp. o 2,6 mld. korun). Projevil se zejména výpadek inkasa klíčové daně z minerálních olejů (–9,2 %) vlivem citelné redukce přepravních výkonů (včetně tranzitní dopravy). Z podrobnějších údajů ČSÚ o spotřebě ropných produktů vyplývá, že pokles pokračoval i v letních měsících⁶³. Uzavření pohostinských zařízení v jarních měsících, stejně jako utlumený příjezdový cestovní ruch pokračující i v letním období se podepsaly na mírném poklesu výběru daně z alkoholických produktů (pivo, líh). Inkaso daně z tabákových výrobků výhradně vlivem zvýšení sazby daně od počátku roku naopak rostlo (+8,0 %), zůstalo však za rozpočtovým očekáváním (mj. i vinou útlumu přeshraničních nákupů z Německa a Rakouska).

Graf č. 16 Celostátní inkasa vybraných daňových příjmů (meziročně v %) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun, pravá osa) v kumulaci za 1. až 3. čtvrtletí

*Saldo očištěné o prostředky na programy a projekty z rozpočtu EU (včetně finančních mechanismů), které byly předfinancovány ze SR a následně jsou propláceny z rozpočtu EU a FM. Údaje jsou k dispozici počínaje rokem 2013. Zdroj: MF ČR

Běžné výdaje SR rostly rekordním 16% tempem. Polovina navýšení šla na vrub neplánovaných výdajů v souvislosti s pandemií covidu-19.

Celkové výdaje SR za tři čtvrtletí meziročně vzrostly o 16,6 %, resp. 187 mld. korun. Ani v samotném 3. čtvrtletí silné růstové tempo výdajů výrazněji nepolevilo. Proti původně schválenému rozpočtu (z konce roku 2019) bylo dosažené tempo více než čtyřnásobné. K růstu přispěly hlavně běžné výdaje (+16,0 %, +166 mld.), celá polovina z jejich přírůstku

⁶² Pozitivní vývoj ve 3. čtvrtletí pramenil ze stabilizace v maloobchodu (tržby zde meziročně vzrostly o 1 %) i z dodatečných úhrad částí daňových povinností odložených v předešlých měsících roku.

⁶³ Během července a srpna 2020 klesla spotřeba motorové nafty meziročně o 2 %, u motorového benzínu mírně rostla (o 2 %). Nadále však trval hluboký pokles spotřeby leteckého petroleje (o 80 %). V úhrnu za tři čtvrtletí propadla spotřeba leteckého petroleje o 62 %, u motorového benzínu byla nižší o 9 %, u motorové nafty o 6 %. Za první dva měsíce roku 2020 přitom spotřeba všech hlavních ropných produktů rostla (například motorová nafta o 1,8 %, motorový benzin o 0,4 %).

Běžné transfery podnikatelským subjektům vzrostly o 78 %.	šla na vrub výdajů spojených s protipandemickými opatřeními ⁶⁴ . Letošní tempo růstu běžných výdajů bylo v současném miléniu dosud nejvyšší, když překonalo rekordní hodnotu z roku 2019 (+9,8 %). Z běžných výdajů za tři čtvrtletí nejvíce akcelerovaly neinvestiční transfery podnikatelským subjektům (+78 %), v nichž se soustřeďovala významná část protipandemických podpůrných opatření (26 mld. korun), zejména náhrada části mezd zaměstnanců v rámci programu Antivirus. Roli zde sehrály také vyšší výdaje na projekty operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (6 mld.). Silně posílily i výdaje SR na neinvestiční transfery fondům sociálního a veřejného zdravotního pojištění (28 %), zejména zásluhou vyšších plateb za tzv. státní pojištění. Protipandemická opatření ovlivnila i další výdaje. Téměř o šestinu vzrostly jak běžné transfery příspěvkovým organizacím (primárně vlivem oddlužení vybraných nemocnic), tak transfery neziskovým organizacím (zčásti v důsledku posílení provozních výdajů na sociální služby). Posílení výdajů na neinvestiční nákupy (+17 %) z velké části odráželo nákup ochranných prostředků a výdaje související s covidem-19 (9 mld. korun). Na růstu objemově významných neinvestičních transferů územním rozpočtům (+23 %, resp. 35 mld. korun) se významně podílel mimořádný srpnový příspěvek obcím na zmírnění dopadů poklesu daňových příjmů. Klíčové však bylo navýšení výdajů na platy pracovníků základního a středního školství (+17 mld.) a v oblasti sociální péče. Výdaje na platy v ústředních orgánech státní správy byly vyšší o 5 %, necelá čtvrtina nárůstu souvisela s vyššími pracovními výkony ve vybraných oblastech (policie, armáda, hygienické stanice).
Svízný růst výdajů na platy pokračoval zejména v oblasti vzdělávání a sociální péče.	
Tempo růstu výdajů na sociální dávky zrychlovalo, jejich podíl na všech výdajích SR ale dále klesal.	K růstu běžných výdajů SR tradičně významně přispěly sociální dávky. Za tři čtvrtletí na ně SR vydal meziročně o 57 mld. korun více. Přestože meziroční tempo výdajů na sociální dávky vzrostlo o 12,7 % a proti tempu z 1. až 3. čtvrtletí roku 2019 zesílilo o více než polovinu, podíl dávek na všech výdajích SR klesl již čtvrtým rokem (na 38,6 %). Poprvé za posledních sedm let byl růst sociálních transferů tažen primárně nedůchodovými dávkami, které meziročně vzrostly téměř o třetinu (na 127,3 mld. korun). Nejvíce se projevil vliv akcelerace dávek nemocenského pojištění. Ty vzrostly takřka o polovinu (na 43,2 mld. korun) ⁶⁵ . K růstu zde zhruba ze dvou třetin přispěla výplata ošetřovného poskytovaného z důvodu uzavření škol a jiných zařízení. Projevil se ale i nárůst celkové nemocnosti ⁶⁶ , vyšší počet proplacených dnů vlivem zrušení karenční doby, mírně vyšší bylo i čerpání peněžité pomoci v mateřství. O více než třetinu posílily výdaje na státní sociální podporu (na 38,7 mld. korun), a to takřka výhradně vlivem zákonného navýšení rodičovského příspěvku, neboť čerpání příjmově testovaných dávek (přídavky na děti, příspěvek na bydlení) dále kleslo. Došlo i ke zrychlení dlouhodobě rostoucího příspěvku na péči (o sedminu, resp. 3,1 mld.). Druhým rokem v řadě vydal stát více na podporách v nezaměstnanosti. Objem vyplacených dávek začal od počátku května 2020 výrazněji růst, v úhrnu od ledna do září vzrostl meziročně o 1,8 mld. ⁶⁷ Vyšší přírůstek byl naposledy registrován v roce 2009. Počínající zhoršování finanční situace domácností dokládá i čerpání dávek hmotné nouze – pět let trvající citelný pokles objemu dávek se letos zastavil (za tři čtvrtletí +4 %, ve 3. čtvrtletí +18 %).
Nedůchodové sociální dávky táhli hlavně silný růst čerpání nemocenského pojištění i zákonné zvýšení rodičovského příspěvku.	
Dlouhodobější pokles vyplacených dávek hmotné nouze se zastavil.	
Výše vybraného pojistného na sociální zabezpečení meziročně propadla o rekordní 4,4 %.	Meziroční růst výdajů na důchody dosáhl v 1. až 3. čtvrtletí 7,6 % a jen mírně zaostal za loňským tempem (8,7 %), jež ale bylo nejvyšší po roce 2009. Při minimální změně celkového počtu osob pobírajících důchod (–0,3 %) byla rozhodujícím faktorem letošního růstu zákonná

⁶⁴ Za 1. až 3. čtvrtletí 2020 šlo hlavně o výdaje do zdravotnictví (29,1 mld. korun, zejména nákup ochranných prostředků v souvislosti s covidem-19, oddlužení vybraných nemocnic, posílení platby státu za státní pojištění a zvýšení osobních nákladů pracovníků ve zdravotnictví), dále o program Antivirus A+B (17,8 mld.), ošetřovné pro zaměstnance a OSVČ (10,9 mld.), jednorázovou kompenzaci výpadku příjmů pro obce a města (13,4 mld.) či navýšení prostředků na platy a odměny v sociálních službách a dalších vybraných oblastech veřejného sektoru mimo zdravotnictví (3,1 mld.).

⁶⁵ To se negativně projevilo v deficitu nemocenského pojištění, který se dle údajů České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) meziročně prohloubil (z –2,0 mld. korun na –18,1 mld. korun). Přispěl k tomu i téměř 9% pokles vybraného pojistného.

⁶⁶ Z údajů ČSSZ o dočasné pracovní neschopnosti plyne, že zatímco v 1. čtvrtletí 2020 počet pronesaných dnů meziročně klesl o 1,5 %, ve 2. čtvrtletí vzrostl o 15,8 % a v následujícím kvartálu o 13,4 %.

⁶⁷ V září 2020 činil počet osob s nárokem na podporu v nezaměstnanosti 85,5 tis., o rok dříve 70,7 tis. Počet všech registrovaných uchazečů o práci se přitom zvyšoval rychleji (z 202 na 277 tis.).

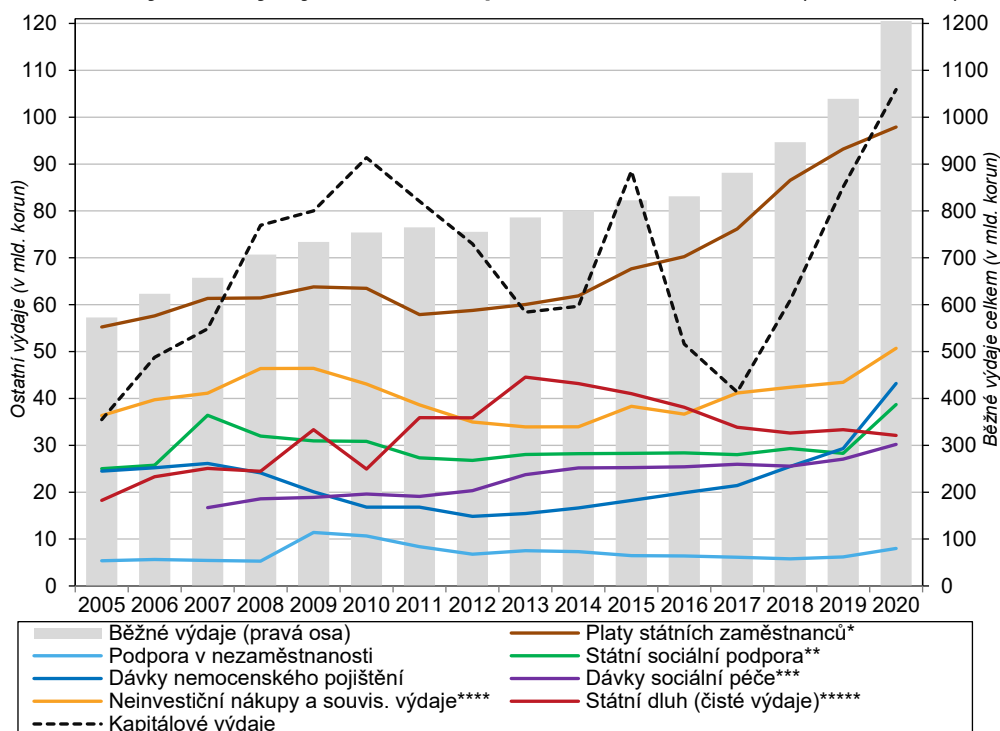
Deficit důchodového účtu byl nejhlubší za posledních šest let.

Výše investic ze SR vzrostla o čtvrtinu, zejména díky vývoji v 1. pololetí, resp. vyšším výdajům na dopravní infrastrukturu.

úprava důchodů⁶⁸. Příjmy důchodového pojištění poprvé po roce 2013 nerostly. Hloubka poklesu překonala dosud rekordní hodnotu z roku 2009 více než dvojnásobně (-4,4 %). Zásadní roli zde sehrála opatření na podporu drobných podnikatelů i zaměstnavatelů⁶⁹. Projevila se rovněž zhoršená situace na trhu práce (snížení zaměstnanosti, zvolnění růstu průměrných mezd). Saldo důchodového účtu⁷⁰ se tak po dvou přebytkových letech vrátilo k deficitu. Ten v 1. čtvrtletí čílal -27,3 mld. korun, což bylo nejvíce za posledních šest let.

Celkové kapitálové výdaje SR čítaly za tři letošní čtvrtletí 105,9 mld. korun, meziročně vzrostly skoro o čtvrtinu (v samotném 3. čtvrtletí dynamika růstu zpomalila na 5 %) ⁷¹. Na letošním růstu se podílely zejména investice pocházející výhradně z národních zdrojů (+12,6 mld.). I tak stále tvořily v celkovém objemu investic převažující část (55 %) prostředky na společné programy ČR a EU, jež vzrostly o 7,9 mld. korun. Šlo primárně o výdaje na operační program Doprava a Integrovaný regionální operační program. Podíl investic na všech výdajích SR se zvyšoval třetím rokem v řadě a dosáhl 8,1 %, což bylo nejvíce za posledních pět let.

Graf č. 17 Vybrané výdaje státního rozpočtu za 1. až 3. čtvrtletí (v mld. korun)

*Pokrývají výdaje na platy v ústředních orgánech státní správy. Nezahrnují například mzdové výdaje na regionální školství.
 **Zahrnuje i dávky péčovské péče.
 ***Zahrnují dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách.
 ****Obsahují zejména výdaje na nákup služeb, materiálu, energií či ostatních služeb (například výdaje na opravy a udržování).
 *****Odpovídá saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh.
 Zdroj: MF ČR, MPSV

Výše státního dluhu vzrostla meziročně téměř o čtvrtinu. Stála za tím rekordní emise státních dluhopisů během 1. pololetí.

Výše státního dluhu činila na konci 3. čtvrtletí 2 072 mld. korun, což bylo meziročně o 23 % více. K eskalaci dluhu došlo během 1. poloviny roku 2020 – v 1. čtvrtletí dluh vzrostl o 133 mld. korun, ve 2. čtvrtletí o rekordních 384 mld. Ke krytí letošního krizového schodku SR, plánovaných splátek dluhu (soustředěných zejména do druhé půle roku 2020) i posílení likvidních rezerv byl během 1. až 3. čtvrtletí vydán rekordní objem státních dluhopisů (562 mld. korun)⁷². Podobně jako v předešlých letech se vypůjční aktivita soustředila

⁶⁸ Základní výměra důchodu se zvýšila o 220 korun (na 3 490 korun), procentní výměra vzrostla o 5,2 % a o dodatečnou částku 151 korun. Dle údajů ČSSZ činil průměrný měsíční starobní důchod (sólo) ve 3. čtvrtletí 14 448 korun, meziročně o 1 040 korun více.

⁶⁹ Šlo o zrušení minimálních záloh pro OSVČ na sociální pojištění s odhadovaným rozpočtovým dopadem ve výši 7,4 mld. korun a dále o prominutí pojistného na sociální zabezpečení a politiku zaměstnanosti placeného zaměstnavatelem (13,3 mld.).

⁷⁰ Je vyjádřeno jako rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody ze SR. Ve výdajích nejsou zahrnuty prostředky na správu systému důchodového pojištění (za celý rok 2019 dosáhly dle údajů MF 6,3 mld. korun).

⁷¹ Navzdory růstu investiční aktivity SR dosáhlo čerpání v této oblasti za tři čtvrtletí 2020 jen 62 % celoročního rozpočtem očekávaného objemu.

⁷² Jejich průměrný roční výnos činil 1,13 %, průměrná doba splatnosti pak 5,8 roku.

z velké části na domácí trh. Korunová hodnota vnějšího dluhu se tak dále snižovala, na konci 3. čtvrtletí byla meziročně nižší o 11 %. Vnější dluh tvořil jen 8,6 % celkového státního dluhu, nejméně od počátku roku 2004. Klíčovým držitelem tuzemských státních dluhopisů zůstávají finanční instituce s podílem 61,3 %, nerezidenti vlastnili 34,5 % dluhopisů. V dosavadní části roku 2020 pozice finančních institucí posílila a váha nerezidentů byla jednou z nejslabších od konce roku 2016 (kdy probíhaly devizové intervence ČNB). Čisté výdaje SR na obsluhu státního dluhu⁷³ čítaly za tři čtvrtletí 32,1 mld. korun, podobné výše dosahovaly za stejné období roku i v předchozích třech letech.

Deficit hospodaření sektoru vládních institucí přesáhl ve 2. čtvrtletí hranici 100 mld. korun.

Schodek hospodaření celého sektoru vládních institucí (VI) v ČR se během první poloviny roku 2020 citelně prohloubil. V 1. čtvrtletí dosáhl dle údajů ČSÚ 57,2 mld. korun, v následujícím kvartálu již 100,4 mld. V 1. pololetí 2019 zůstávalo přitom hospodaření ještě mírně přebytkové (+23,2 mld. korun). K meziročnímu poklesu salda přispěly zejména ústřední vládní instituce, nepříznivý trend byl ale patrný i u fondů sociálního zabezpečení, stejně jako místních vládních institucí, které ale udržely přebytkové hospodaření i v 1. pololetí 2020 (+31,1 mld. korun).

Celkové příjmy v 1. pololetí meziročně klesly, růst výdajů akceleroval.

Ze sezónně a kalendářně očištěných údajů vyplývá, že nepříznivý trend salda hospodaření sektoru VI byl v souvislosti s cyklickým zpomalením ekonomiky patrný již ve 2. polovině roku 2019. Takto vyjádřené saldo dosáhlo ve 2. letošním čtvrtletí -6,3 % HDP, což byl nejhorší výsledek od konce roku 2012. V 1. pololetí klesly celkové příjmy sektoru VI meziročně o 3,9 %, slabší pololetní tempo bylo naposledy zaznamenáno za hospodářské recese v roce 2009. Negativně letos působil pokles inkasa z objemově významných daní. Růst celkových výdajů naopak posílil na 11,8 % a byl nejvyšší od konce roku 2003. Tato nerovnováha vyústila ve dluhovou akceleraci. Míra zadlužení sektoru VI vystoupala na konci 2. čtvrtletí 2020 na 39,9 % HDP. Mezičtvrtletní nárůst činil 7,2 p. b., což bylo nejvíce od začátku tisíciletí. Míra zadlužení se tak po příznivém vývoji v posledních letech vrátila na úroveň roku 2015.

Přírůstek míry zadlužení byl během 2. čtvrtletí nejvyšší od začátku tisíciletí.

Deficit hospodaření sektoru vládních institucí byl v celé EU ve 2. čtvrtletí téměř dvakrát hlubší než v Česku.

Zhoršování stavu veřejných financí se citelněji než v Česku projevilo v EU. Jestliže ve 4. čtvrtletí 2019 bylo sezónně očištěné saldo hospodaření sektoru VI stabilizované (-0,8 % HDP), v následujícím kvartálu se zhoršilo na -2,8 % HDP a ve 2. čtvrtletí 2020 propadlo na rekordních -11,4 % HDP. Z dostupných údajů⁷⁴ za jednotlivé státy EU plyne, že nejhlubších deficitů dosáhly v 1. pololetí Polsko (-11,9 %) a Slovinsko (-10,5 %), nejnižších Dánsko (-1,9 %) a Bulharsko (-3,2 %). Ze států mimo EU postihl velmi hluboký schodek Velkou Británií (-13,4 %). Tento vývoj se musel podepsat i na míře zadlužení. Ta v celé EU akcelerovala ze 79,4 % HDP z konce 1. čtvrtletí 2020 na 87,8 % HDP v následujícím kvartálu. Zadlužení zároveň překonalo dosud rekordní úroveň z roku 2014 (87,5 % HDP). Během 1. pololetí 2020 došlo k nárůstu míry zadlužení ve všech státech Unie – bohužel nejvíce v těch, které se s výraznými dluhovými problémy potýkaly ještě před „pandemickou krizí“ (Kypr, Belgie, Francie, Itálie, Španělsko). Nárůst míry zadlužení v Česku (o 9,7 p. b.) patřil v rámci EU k průměrným. Ze států, které se vyznačovaly nízkou mírou zadlužení, byl během 1. pololetí 2020 zaznamenán nadprůměrný růst dluhu jen v Estonsku (z 8,4 % na 18,5 % HDP). To si i tak v rámci EU drželo pozici státu s nejnižší mírou zadlužení (následované Bulharskem, Lucemburskem, Švédskem a ČR).

Míra zadlužení v Unii dosáhla na konci 2. čtvrtletí rekordních 87,8 % HDP. V Česku byla mezi členy Unie pátá nejnižší.

⁷³ Odpovídá saldu rozpočtové kapitoly Státní dluh (č. 396). Je tvořen čistými úrokovými výdaji a též poplatky.

⁷⁴ Údaje za Irsko, Slovensko, Chorvatsko, Itálii, Kypr, Řecko a Španělsko jsou k dispozici pouze bez sezónního a kalendářního očištění. Dle nich docílily v 1. pololetí nejhlubšího deficitu Španělsko (-14 % HDP) a Itálie (-10 % HDP), relativně nejnižšího pak Slovensko (-5 % HDP).